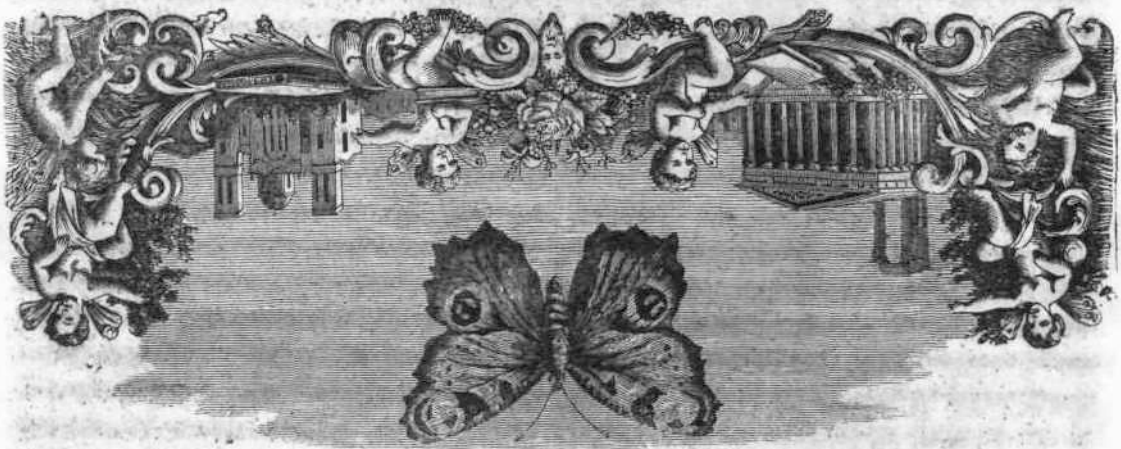

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

ΕΤΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'. | 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1865. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 72

H KATA TONIZ AIGNA EIHANASTASIS THS
EVAHNIKHS FYΛΛΗΣ.
1684-1715

Πολωνων. Η ευετηκη δημοκρατια, τωως κατ'
επιτασεις αναβηθη δεκατης των διαδοχικων ετη-
ων, κατασκευασθη εν λαδη μερος εις την σταυρο-
πολιν εκεινην, της οποιας αληθης σκοπος διεκ-
ριστο, η υπερασπισαις της δημοκρατιας, της ε-
λευθεριας, και του πολιτισμου κατα της μου-
σουλμανικης βαρβαροτητος. Η Εβραια, βαρβως
γενοσα την εν κρητη και αναταλια παρελαιαν,
εκκραδοκει την στυγηνην εν εκδικικηθη απεφοκισαν
θβαν εν αποστασαν απο της οθωμανικης αυτοκρα-
τοριας την Ηπειρον και Μεγαλοννητον, και ετωσ-
γελομενην του αντιστοιχησασου αναλαδη και την
Κρητην. Αρχιαντοκρητος της εις Βλααδα εκγρα-
ταις διεβιβηθη περιεβαπτος ησως της Κρητης
φραγκικουσ ο Μοροδληης. Αηα εν Κωνσταντινου-
πολει εγνωστοποιηθη η κηρυξ της του παλαιου, ο
εβρωσ βασιλος, ευροικας την γαλειδα και κηρυξ
την κητην, λαθρα ευρωεν επι Χιου πολιοου. Οι
Τουρκοι λυσωαντες, εδραμον εις ζήτησιν του, και
οι εβρωθεντες Εβραικοι υπηλαχιοι εβρββθησαν εις
εβρωθεντας εις τας φυλακας. Οι Εβραυως φρενη-
οαίς εβρββθησαν εις τας φυλακας, ως εβρββθησαν
αυθεντων την ειδησαν των εβρωων. Λογολογικαι
εβρββοντο υπο των εν τω εζωτικω Βλααδων, υπερ
προς κατασκευασαν της εκστραταιας εκεινης υπερ
ησ τωσ κερδοιαι εκλαχων, τωσ οκτακτα εν Χιουπολων,

πύλασιν τὰς Θήβας, ὁ Κούρμας ἐν μιᾷ τῶν πρὸς τοὺς Τούρκους συμπλοκῶν ἐπληρώθη.

Δ.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι ἀλλεπάλληλοι ἦνται διήγειραν τρομερὰν παρὰ τοὺς Μουσουλμάνους ἐντύπωσιν, λυσσῶντες δὲ οἱ γιανιτάροι ἐσφάζαν τὸν μέγαν βεζίρη, καὶ καθαιρέσαντες τὸν Σουλτάνον Μαχμούτ ἐνεθρόνισαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Σουλεϊμάν ἐντεῦθεν προήλθον αἱ τρομεραὶ ἐκεῖναι τῶν γιανιτάρων ἐπαναστάσεις, καὶ ἐπὶ πολὺ αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πυρκαϊαὶ ἐλυμκίνοντο τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, μέχρι οὗ ἐγένετο μέγας βεζίρης ὁ ὄντως μέγας Μουσταφᾶς Κιουπρουλῆς (1689.) Ἡ Ἐνετία ὠφελουμένη τῆς συγχύσεως ἐπρότεινε εἰς τὴν Πύλιν τὴν παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐπὶ τῷ ὄρει ἵνα τῇ παραχωρηθῇ ἡ Χαλκίς, Μονεμβασία, Ἄθηναι, Ναύπακτος, Πρέβεζα καὶ Ἄρτα. Ὁ μέγας βεζίρης, οὐδεμίαν ἀκρόασιν δοὺς εἰς τὰς προτάσεις τῆς Δημοκρατίας, ἀπεφάσισεν ἐν τῇ μεγαλοφυίᾳ του ἵνα ἄνευ πολλῆς αἱματοχυσίας καὶ δαπάνης ἀφαιρῆσθαι τὰς κατακτηθείσας χώρας, κηρυσσόμενος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀχμέτ Κιουπρουλῆ, θιασώτης τοῦ ἑλληνισμοῦ. Διέταξεν ὅλους τοὺς πασάδες ἵνα κολακεύωσι τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς διεκήρυττεν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλουσιν ἐλαφρυνθῆ οὐδὲν πλέον τῶν κεκκονισμένων πληρόντες (1) συνάμα κατήρησε τὰ εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ χρατσίου προϋπάρχοντα προνόμια, καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς χριστιανούς τὴν ἀκωλύτως θεμελιώσιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἴνα δὲ φέρῃ φοβερώτερον κατὰ τῶν Ἐνετῶν περισπασμὸν ἐξήγαγε τὸν πρὸ ἐπταετίας στεναζόντα εἰς τὸ Μπάνιο Λιθόριον Γερακάρην, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ χριστιανῶν ἡγεμόνων, ἀνηγόρευσε αὐτὸν ἡγεμόνα τῆς Μάνης (Μανιά-μπεν).

Ὁ Λιμπεράκης, πρὶν ἐγκαταλιπεῖν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνυμφεύθη τὴν Ἀναστασίαν ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Βουκουζεστιδῶν καταγομένην, καὶ ἀνεψιῶν τοῦ πρώην ἡγεμόνου τῆς Μολ-

(1) Spediti decreti imperiali per tutta la Grecia, Armenia, Macedonia, Bulgaria et Albania, di levar ogni aggravio dalli sudditi Christiani, e che non siano obligati di pagar altro che l'ordinario tributo (Rel. di Cons.) παρὰ Hammer, 42, σελ. 306.

δαυίς Δούκα. Ὁ γάμος οὗτος τόσον ἀνοίξεις διὰ τὴν ἀπόγονον τοῦ Δούκα ἐγένετο διὰ τοῦ ἐξῆς στρατηγῆματος. Ὁ Λιμπεράκης εἶχε προηγουμένως ἀββαθωνισθῆ μυστικῶς τὴν Ἀναστασίαν, ἥτις ἵνα μὴ ἐκτεθῆ δίδουσα οἰκιοθελῶς τὴν χεῖρα εἰς ἄνθρωπον τῶν κατέργων, συνεφώνησε ἴν' αὐτὸς μὲν δημοσίως τὴν ζήτησιν εἰς γάμον, αὐτὴ δὲ προσποιηθῆ ἄρνησιν καὶ δὴ ἀπέβριψεν ἀλαζόνως τὴν δημοσίαν πρότασιν τοῦ Λιμπεράκη, διακηρύττουσα, ὅτι, ὡς ἡγεμονόποις, δὲν ἠδύνατο ἵνα νυμφευθῆ ἕνα πειρατὴν. Ὁ Λιμπεράκης μεταβῆς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῳ ἐξαιτεῖται τὴν ἐκδοσιν φερμανίου, διατάσσοντος τὸν πατριάρχην πρὸς τελετὴν τοῦ γάμου. Ἡ Ἀναστασία μὲ δάκρυα προσποιεῖται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καθικετεύει τὸν πατριάρχην, ἵνα συνοδευόμενός ὑπὸ τῶν ἐγκριτοτέρων ὁμογενῶν μεταβῆ καὶ παρακαλέσθαι τὸν Κιουπρουλῆν πρὸς ἀναστολὴν τοῦ διατάγματος. Ὁ πατριάρχης ἐρχεται μετὰ τῶν ἐπισμοτέρων Φαναριωτῶν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀναστασίας πρὸς σύσκεψιν· αὐτὴ δὲ τότε λαβοῦσα τὸν λόγον, ἀνεπίστως τοῖς εἶπεν ὅτι ὠρίμως σκεφθεῖσα ἐτίθειδεν ἵνα νυμφευθῆ τὸν Λιμπεράκη ἐπὶ τῷ φόβῳ μὴ διὰ τῆς ἀριθμοῦς της προσβάλλῃ τὸν μέγαν βεζίρη! οἱ παρευρεθέντες ἐπέισθησαν εἰς τοὺς λόγους καὶ ἐπήνεσαν τὴν ἀπόφασίν της· ἅμα δὲ ἀπεσύρθησαν, ἡ Ἀναστασία εἰσῆγαγεν ἱερέα, ὃν εἶχε κεκρυμμένον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου παραχρῆμα ἐτελέσθη.

Ἀφοῦ δὲ ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης συνέζησε μετ' αὐτῆς εἴκοσιν ἡμέρας, ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγάλου βεζίρου σημαίαν (σανζιάκ) ἄνευ οὐράς, καὶ μετὰ πολυαριθμοῦ συνοδίας ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐγγυηθέντος τοῦ διασήμου ὁμογενοῦς Κοπάνη περὶ τῆς πίστεώς του. Ἡ δὲ δυστυχῆς Ἀναστασία αἰσχροῦς ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπ' ἐκείνου πρὸς ἄν προσήνεγκε τὰ πλοῦτη καὶ τὸν ἔρωτά της, ἐνεδύθη διὰ παντὸς τῷ ἔνδυμα τῆς χήρας, ὅπου τὴν συνώδευσε μέχρι τοῦ τάφου.

Συγχρόνως δὲ μετὰ τοῦ Λιμπεράκη, ὁ τότες βεηλέρβης τῆς Ἀνατολῆς Μισιρλί-ζαδὲς, ἀνὴρ ἐμπειροπόλεμος διωρίσθη σερασκέρης τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μανιά-μπεης μετὰ τοῦ σερασκέρου κατεσκήνωσεν εἰς τὰ περίξ τῶν Θηβῶν. Ἐντεῦθεν δ' ἐξέδωκε προκηρύξεις πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας προτρέπων ἵνα προσέλθωσιν εἰς τὴν σουλταν-

νικὴν κυριαρχίαν. Ὁ Λοκατέλλης καταχωρεῖ τὴν ἐξῆς. « Ἀπὸ ἐμὲ τὸν Μπέην τῆς Μάνης, πρὸς » ἐσὶς ἱερεῖς καὶ προεστοὺς, καὶ ὅλους τοὺς Ἀ » θναίους, καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὰς νήσους » Σαλαμίνας καὶ Αἰγίνης. Ἄμα λάβετε τὸ παρὸν » μου πρέπει νὰ ἐπιστρέψητε εἰς τὰς πατρίδας » σας, καθὼς πρότερον καὶ ἐγὼ ἄς ἔχω εἰς τὴν » ψυχὴν ὅ,τι κακὸν φαντάζεσθε πῶς θὰ σὰς κά » μουν οἱ Τούρκοι. Ἐχω σουλτανικὰ διατάγματα » διὰ τῶν ὁποίων σὰς δίδεται ἀμνηστία διὰ τὰ » πραχθέντα. Μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθω αὐτοῦ, Θεοῦ

ρίνθω. Μετὰ δύο αἰματηρὰς συμπλοκάς οἱ Ἐνετοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, οἱ Τούρκοι παρέδωκαν τὴν πόλιν καὶ τὰ περίξ εἰς τὰς φλόγας καὶ τὸν σίδηρον. Ἐκείθεν μετὰ τοῦ Σερασκέρη δηρῶντες καὶ ἀφανίζοντες ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἄργους, καὶ πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου. Ἐνῶ δὲ ὁ σερασκέρης τοῦ Μωρέως Ἰμβραήμ-πασᾶς ἐστρατοπέδευεν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ἄργους, καὶ ὁ Χασάν-πασᾶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νομάδων Τουρκομανῶν (Γιουρούκων) διέτρεχε τὴν Πελοπόννησον μέχρι τῆς Τριπολιτσᾶς, ὁ Λιμπεράκης προσπαθῆ-

ΠΙΑΝΟΣ ΜΕΪΤΑΝΗΣ.

« εὐδοκῶντος, μὲ μεγάλας δυνάμεις, καὶ ὅστις » εἰσκούσει τοὺς λόγους μου καὶ ἐπιστρέψει εἰς » τὴν πατρίδα του θέλει ἀπολαύσει τῆς εὐνοίας » μου· ὅσοι δὲ μὴ πρὸς τὴν διαταγὴν μου, » ἄς ἦνε βέβαιος πῶς μῆτε ἡ Σαλαμίς, μῆτε ἡ » Αἶγινα, μῆτε κανεὶς ἄλλος τόπος θὰ τοὺς δια- » φυλάξῃ ἀπὸ τῆς δικαίας ὀργῆς μου.»

Οἱ Τούρκοι μετὰ τοῦ Λιμπεράκη ἔλαβον τὴν διὰ τῶν Μεγάρων εἰς Κόρινθον ἄγουςαν. Ὁ Λιμπεράκης μετὰ 4,000 τῆς ἀκολουθίας του, καὶ ἑτῆρων χιλίων τῶν πασάδων Γιουσούφ καὶ Ἄλῃ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἰσθμὸν καὶ προσήγγισε τῇ Κο-

σας ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν στενῶς πολιορκουμένην Ἡμονεμβασίαν βοθητικὰς καὶ πολεμφοδία, μετὰ ζημίας ἀπεκρούσθη. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποπειρᾶς ὁ Γερακάρης ἦλθε κατὰ τῆς Ναυπάκτου, τῆς ὁποίας τὴν φρουρὰν προλαβῶν εἶχεν ἐνισχύσει ὁ διοικητὴς τῶν νήσων Μολίνος διὰ τῶν πληρωμάτων τεσσάρων γαλερῶν δηώσας δὲ τὰ περίχωρα, ἀπῆλθε.

Ἐνῶ δ' ἐν Πελοποννήσῳ οἱ μὲν Ἐνετοὶ ἐκλείοντο ἐντὸς τῶν φρουριῶν, οἱ δὲ Τούρκοι καὶ ἰδίως οἱ ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μάνης ἦγον καὶ ἔφερον τὰς παιδιὰς, ἡ Στερεὰ ἀπελάμβανε πλήρους ἀνε-

ξαρτησίας. Εἰς Πελοπόννησον εἶχον μεταβῆ και πολλοὶ Ῥουμελιώται, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφείωσι τὴν ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν περιφρόνησιν, διὰ τὸν φανατισμὸν ἰδίως τῆς ἀλλοθρησκείας, ἐλειποτάκτου μετὰ τῶν ὁμοθρήσκων Σκλαβούνων καὶ μετέβαινον εἰς Στερεάν. Ἐνταῦθα οἱ ἀρματοῦλοι κατέλαβον τὰς οἰκείας ἐπαρχίας καὶ ὁ μὲν Κούρμας ἐνέμετο τὸ ἀρματοῦλικίον τῆς Παρνασσίδος μετὰ μέρος τῆς Δωρίδος καὶ Βοιωτίας, ἔδραν ἔχων τὸ Σάλονα. Ὁ Μεϊτάνης μετὰ τοῦ Σπαθόγιαννου, τὸ ἀρματοῦλικίον τῆς Ἀκαρνανίας, Αἰτωλίας καὶ Ναυπακτίας ἐδρεύων εἰς Κατούναν. Τὸ Χορμόπουλον τὸ ἀρματοῦλικίον τῶν Ἀγρῶν, περιλαμβάνον μέρος τῆς Εὐρυτανίας καὶ Θεσσαλίας. Ὁ Σπανός τὸ ἀρματοῦλικίον τῆς Ἰπάτης καὶ Ὁ Ἀγγέλης Σουμίλας μετὰ τοῦ Χριστοῦ Βαλαωρίτου τὸ ἀρματοῦλικίον τῆς Ἠπείρου μετὰ μέρος τοῦ Βάλτου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρματοῦλοι, ὡς ἀνίδεοι τῆς πολεμικῆς τακτικῆς, ἀπήντων δυσχερεῖας περὶ τὴν στρατιωτικὴν διευθέτησιν τῶν ὑπ' αὐτοὺς τόπων, συνστήθησαν δύο μεγάλα ἀρματοῦλικά στρατόπεδα καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ συναγματάρχου Γιαννάκη Λουδορέκα καὶ τοῦ Σκλαβούνου Ἡλίας Δαμιανόβιτς, περιλαμβάνον τὴν Δωρίδα μετὰ τῶν ἀρματοῦλικίων τοῦ Κούρμα καὶ Μεϊτάνη ἔδραν εἶχε τὸ Λουδορέκιον· τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Μπόσιαν καὶ Λουποζόβιτς περιλάμβανε τὴν Εὐρυτανίαν καὶ τὰ ἀρματοῦλικά τοῦ Σπανοῦ καὶ Χορμόπουλου. Οἱ διοικηταὶ τῶν στρατοπέδων τούτων, τρίθωνες περὶ τὰ στρατιωτικά, ὡς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσαντες ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἐν τῇ ἐνετικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐπόπτευσαν τὰ ἄνω ἀρματοῦλικά, ἐπρογύμναζον τοὺς κατοίκους, ὠχούρου τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις, καὶ ἀπεφάσιζον ἐν συμβουλίῳ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προσβλήσεως τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένων φρουρίων. Οἱ ἀρματοῦλοι εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ἐπολέμου τοὺς Τούρκους, διενέμοντο τὰ λάφυρα, καὶ δὲν ἀνεγνώριζον τοὺς Ἐνετοὺς, οἵτινες δὲν ἔπαυον προσκαλοῦντες αὐτοὺς εἰς ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχείας των. Μόνος ὁ Ἀγγέλης μετὰ τοῦ Βαλαωρίτου ὠρκίσθησαν τοῖς Ἐνετοῖς ὑποταγῆν. Οἱ Ἐνετοὶ προσκήρυξαν θάνατον κατὰ παντός Ῥουμελιώτου δραπετεύοντος ἐκ Πελοποννήσου· μολοντί δὲ ἡ προκήρυξις αὕτη ἐφηρμόσθη ἀυστηρότατα, αἰλειποτάξια οὐδὲν ἦπτον ἐξηκολούθουν ἐκ μέρους ἰδίως τῶν Σκλαβούνων, τῶν ὁποίων ὁ ἐν Στερεᾷ ἀριθμὸς προσήγγιζε τὰς δύο χιλιάδας.

Ἐκ Ναυπάκτου, τὴν ὁποίαν μόνον ἐξουσίαζον ἐν Στερεᾷ, οἱ Ἐνετοὶ διωργάνισαν δύο μεγάλα σώματα, ἐξ Ἑλλήνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μισοφύρων, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν ἀδελφοῦ τοῦ Ἀγγέλη Σουμίλα, καὶ ἄλλων, ἐξαπέστειλαν κατ' αὐτῶν Ὁ Σουμίλας διέδραμε τὴν Αἰτωλίαν, καὶ ὁ Μεϊτάνης ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ. Μάχη φονικὴ συνεκροτήθη ἐν Μακρυνίᾳ ὅτε ὁ Λουδορέκας δραμῶν εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Μεϊτάνη κατεδίωξε τοὺς Ἑλληνο-Ἐνετοὺς μέχρι τῆς Ναυπάκτου· ἐπειδὴ δ' ἔνεκα τοῦ πολέμου κατεστράφη ὁ ἐν Σιδίστη τῆς Μακρυνίης ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ὁ Λουδορέκας ἐπέβλεπεν ἔρᾳνον, δι' οὗ ἀνέκτισεν ὁμοιομόρφως αὐτὸν (1).

Μετὰ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Λιμπεράκης ἀπεφάσιεν ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Στερεᾷς μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐκινήσας κατέλαβε τὸ Καρπενήσιον, καὶ στρατοπεδεύσας ἐκεῖ ἔγραψε φιλικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μπόσιαν, καταφυγόντά εἰς τὰς πέριξ κώμας, δι' ἧς τὸν προσέκαλε ἵνα ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ πρὸς κατακτήσιν καὶ διαμερισμὸν τῶν τόπων ἐκείνων, πληρόντες πρὸς τὸν Σουλτάνον τὸ νενουμισμένον χαράτζιον, καὶ ἀπαλλάττοντες τοὺς ὁμοθετεῖς των ἀπὸ πάσης ἐν τῷ μέλλοντι καταθλίψεως τῶν Τούρκων. Ὁ Μπόσινας ἀμφιβάλλων περὶ τῆς εὐλικρινείας, ἀπήντησεν δ' ἀορίστου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Λιμπεράκη, ὅστις, ἐκδοὺς προκήρυξιν ἀπῆτει ἐπὶ ποιῆ θανάτου, τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, τοὺς ὁποίους καταναγκαστικῶς εἰσέπραξεν ἐν Καρπενήσιῳ. ἤρχισε δὲ καὶ ἵνα στρατολογήῃ διὰ πολλῶν δώρων καὶ ὑποσχέσεων ἰθαγενεῖς, διορίσας πρωτοπαλλήκαρόν του τὸν Κώσταν Ῥάβδαν ἐνουμφεῦθη πλουσίαν τινὰ ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Ἰπάτης Μαυρίλου, καὶ ἐκτίξεν ἐκκλησίας, ἐξ ὧν

(1) Τὰς πληροφορίας ταύτας λαμβάνω ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ Γ. Αἰνιάνου, ἐνθέρμου ζηλωτοῦ τῶν πατρίων παραδόσεων, καὶ τινος σημειωματοῦ τοῦ μακαρίτου Γιαννάκη Γουλιμῆ, ὅπερ μοι ἔδωκεν ὁ ἐν Ἀγγελοκάστρῳ σεβαστὸς μοι Γεώργιος Γουλιμῆς, υἱὸς τοῦ προβήθέντος. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὕτη ἐχαράχθη καὶ ἡ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ Λουδορέκα ἐπιγραφὴ, ἣν καταχωρῶ ἀπαρραλλάτως κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Γιαννάκη Γουλιμῆ, ἀγνωσθῆν ἂν ἐτι διασώζηται. « Ἀνεκτίσθη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀπὸ ἀδελφοῦ » καὶ τεκμητόριος Γιαννάκη Λουδορέκα Κολονέλο, Γεώργιος Λαπαθίτζα, Δήμο Λούτα ἄρχιερεὺς Μελέτιος » ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ αχ' ἧς. » Σημειωτέον δὲ καὶ ὅτι ἀπάνη τῶν ἀρματοῦλων, καὶ ἰδίως τοῦ προειρημένου Λουδορέκα κατεσκευάσθη καὶ ἡ ἐν Στερεᾷ τοῦ Λουδορέκιου μεγάλη καὶ μονόφιδος γέφυρα.

μία καὶ ἡ νῦν ἐν Καρπενήσιῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος (1). Οἱ Ἐνετοὶ βλέποντες τὸν κίνδυνον, ἔνεκα τῆς ἀνυποταγῆς τῶν Ῥουμελιωτο-Σκλαβούνων, καὶ τοῦ ὀσημέραι μεγεθυνομένου Λιμπεράκη, παντὶ σθένει προσεπάθησαν ἵνα προσελύσωσι τοὺς πρώτους, ἀποστείλαντες ἐκάστω τὸν Κροάτον Μάρκον Μεδίνην, ἵνα τοὺς πείσῃ διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων πρὸς τοῦτο. Ματὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς συνδιαλλακτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Μεδίνη, ἀπεφάσιον ἵνα διὰ στρατηγήματος ἐξασθενήσωσι τὸν ἐπίφρονον Λιμπεράκη. Παρ' αὐτοῖς ὑπηρετεῖ πιστῶς ὡς λοχαγός, ὁ Ἰωάννης Λάμπης, ἀνδρεῖος ἀρχηγός, ὡς λέγει ὁ Λουκατέλλης, τῶν Ῥουμελιωτικῶν στρατευμάτων ἀνήρ εὐφρόντατος, καλὸς στρατιώτης, εἰδήμων τῆς τουρκικῆς, ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, ἐμπειρὸς περὶ τὰ τουρκικὰ ἔθιμα, ἔνεκα πολυχροτίου ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς, καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων φίλος ἄκρος τοῦ Λιμπεράκη, πρὸς τὸν ὁποῖον ἄλλοτε, δέσμιος ὄντα ἐν τῇ ναυαρχίδι τοῦ καπιτὰν πασᾶ, ἐχορήγησε πᾶσαν δυνατὴν πρὸς ἀπόδρασιν ἀνδρομῆν, προμηθεύσας αὐτῷ ἰνδία πρὸς ἐκκόπην τῶν ἀλύσεων. Ὁ Λάμπης ἀπεφάσιεν ἵνα μεταβῆ παρὰ τῷ Λιμπεράκῃ, διατρίβοντι τότε εἰς Βραχώριον, καὶ ἀναπτύξῃ ὄλην τὴν εὐγλωττίαν του ἵνα τὸν πείσῃ καὶ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Τούρκους, ἢ ἐν ἀποτυχίᾳ, διαβάλλῃ αὐτὸν παρ' αὐτοῖς ὡς διατηροῦντα ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἄπιστον καὶ ἐπιβουλον. Ὁ Λάμπης μετέβη εἰς Ναύπακτον ἔνθα συσκεφθεῖς περὶ τῶν πρακτικῶν μετὰ τοῦ προνοητοῦ τῆς πόλεως Ἀνδρέα Τρεβιζάνου, ἔστειλε πῆσοδρον πρὸς τὸν ἐν Βραχώριῳ Λιμπεράκῃ μετ' ἐπιστολῆς ἐν ἣ ἀγγέλλων ὅτι ἀφίχθεις εἰς Ναύπακτον, ἔνεκεν ὑποθέσεών σου, ἐπεθύμει ἵνα ἔλθῃ ὡς ἀρχαῖος φίλος, καὶ τῷ προσφέρει τὰ σεβάσματά του ἐάν τῷ ἐγγυᾶτο περὶ τῆς ἐξασφαλίσεώς σου. Ὁ Λιμπεράκης τῷ ἀπήντησε μετ' ἀγαλλιᾶσεως, ἐγγυώμενος περὶ τῆς ζωῆς του. Ἀναχωρήσας ἐκ Ναυπάκτου ὁ Λάμπης ἐφθάσε μετὰ διήμερόν ὀδοιπορίαν εἰς Βραχώριον, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γερακάρη ἀπήντησε, κατὰ πρῶτον τὸν Λεονάρδον Καρδερίνην, πρῶτον Ἐνετὸν πρόξενον ἐν Σκοπίῳ καὶ ἀκόλουθον τούτου. Ὁ Καρδερίνης γνώριμος τοῦ Λάμπη, ἐπαρουσίασεν αὐτὸν

(1) Τὸ πρωτοπαλλήκαρόν του Κ. Ῥάβδα ἐκτίσεν ἐν ἔδραν ἐκκλησίαν εἰς Νεοχώρι Κωνσταντίας τῶν Ἀγρῶν. (Αἰνιάνος, Ἀθῆναι, 1831, σελ. 6.).

εἰς τὸν Λιμπεράκη, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη μεθ' ἰλαρότητος μὴ συναινέσας, ἵν' ἀσπασθῇ, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, τὴν ἡγεμονικὴν ἐσθιῆτά του, ἀλλὰ προσκαλέσας ἵνα καθίση θέτων τὸν πῖλον του, καὶ διατάξας ἵνα τῷ φέρωσι καφὲν καὶ καπνόν. Πολλοὶ Τούρκοι ἐκ περιεργείας εἶχον συβρέσει ἐρωτῶντες τουρκιστὶ τίς ἦτο ὁ ἐπῆλυς. Ὁ Λιμπεράκης τοῖς ἀπήντησεν ὅτι ἤρχετο ἐκ τοῦ ἐνετικοῦ στρατοπέδου, ὃν ὁ προσφιλέστερος τῶν φίλων, ὃν ἐγνώρισε κατὰ τὰς μεγάλας ταλαιπωρίας τοῦ πολυταράχου βίου του. Πικρὰ τῷ Λιμπεράκῃ εὕρισκετο καὶ ἕτερος Ἕλληνας ἀπαραχρηγός, ὁ Μάρκος Σταφίλης, ὅστις πειρατῆς τὸ πρότερον, διετέλεσε δέσμιος εἰς τὰ κάτεργα τῶν Ἐνετῶν, παρ' ὧν ἐλευθερωθεὶς ἠνώθη μετὰ τοῦ πρῶτον συνοπαδοῦ του Γερακάρη, διοικῶν ἴδιον σῶμα. Ἄμ' ἀπεσῶθησαν οἱ ἀρκεσθέντες εἰς τὰς πληροφορίας τοῦ ἡγεμόνος Τούρκοι, οὗτος ἠρώτησε τὸν Λάμπην περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ θρυλουμένων. Ὁ Λάμπης κατέδειξε τὸ ἄτοπον τῆς διαγωγῆς του, προσκαλέσας ἵνα ὑπηρετήσῃ τὴν θρησκείαν τὴν ὁποίαν ἐνομύχως ἐπρέσβευε, καὶ χάριν τοῦ ἔθνους του καὶ χάριν τοῦ Ἐνετοῦ ἀρχιστρατήγου, ὅστις τὸν εἶχε βαπτίσει, καὶ ἐπροσάταυε τὴν ἐγκαταληφθεῖσαν οἰκογένειάν του. Ὁ Λιμπεράκης τὸν παρεκάλεσεν ἵνα τῷ ὁμολογήσῃ ἂν αὐτοθελήτως ἦλθεν ἢ συναινέσει τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ὁ Λάμπης τῷ ὁμολόγησε τὴν ἀλήθειαν, ἐξορκίσας ἐκ νέου ἵν' ἀπαλείψῃ τὸ στίγμα τῆς ἀτιμίας προσερχόμενος εἰς τοὺς Ἐνετοὺς, οἵτινες τῷ ἔδιδον βαθμοὺς καὶ μεταχειτέρας δωρεάς. Ὁ Γερακάρης τῷ παρέστησεν ὅτι παρὰ τῶν Ἐνετῶν μήτε αὐτὸς μήτε ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ προσδοκᾷ διαρκῆ ὠφέλειαν, ὑπομνήσας ἐν τέλει ὅτι ἐπὶ τῇ ἐγγυήσει τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων σταλαῖς, ἐάν ἐκηρύσσαστο ἔχθρος τῶν Τούρκων, ὁ Κοπάνης καὶ οἱ ἄλλοι ἐγγυηταὶ ἤθελον διὰ τῆς κεφαλῆς των πληρώσει τὴν ἀπιστίαν του. Ὁ Λάμπης εὐγλώττως τῷ ὑπέμνησε τὰς ἀλύσεις καὶ τὴν εἰρκίαν, τὴν ἀπιστίαν τῶν Μουσουλμάνων, καὶ συγχρόνως ἱερυπρεπῶς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός του ἀπὸ τῆς θείας δίκης. Ἡ συνδιάλεξις διεκόπη, ἔνεκα τοῦ παραταθέντος δείπνου, ἐν ᾧ ἔλαβον μέρος ἀμφοτέρω, καὶ ὁ ἀείποτος συνοδῶν τὸν Λιμπεράκη, ὡς πνευματικὸς, Παπα-Στέργιος. Μετὰ τοῦτο μείναντες μόνον, ἐξηκολούθησαν τὴν διακοπείσαν ὁμιλίαν, τοῦ Λιμπεράκη μὴ θέλοντος ἵνα καταπεισθῇ καὶ ἐπιλέγοντος « Τὸ

« μέλλον κείται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰς τὸ διευθῆναι ἐπὶ τὰ βελτίω. » Μετὰ τοῦτο ὁ Λάμπης ἀνεχώρησε, καὶ ὁ Λιμπεράκης τὸν παρεκάλει ἵνα κατασπαθῆ ἐπ' ὀνόματι τοῦ τοῦ ποδάς τοῦ ἀρχιστρατήγου, τοῦ καὶ ἀναδόχου τοῦ, διαβεβαιῶν ὅτι ἤθελεν ἐνεργῆσαι τὸ κατὰ δύναμιν. πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Ἑνετῶν, δυνάμενος μάλιστα, ἵνα τοῖς γνωστοποιῆ πᾶν σχέδιον καὶ κίνημα τῶν Τούρκων, ἔαν ἐφευρίσκειτο ὁ πρὸς συνενόησιν τρόπος, μὴ ἐμπιστευόμενος εἰς ἐπιστολὰς εἰς πολλὰς ὑποκειμένας συγκυρίας· ἀφοῦ δὲ τῷ ἐξεμυστηρεῖθαι τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης σχέδια καὶ κινήματα τῶν Τούρκων, συνάδουσαν αὐτὸν μετ' ἐξήκοντα ἱππέων τέσσαρα μίλια ἀπὸ τοῦ Βραχωρίου πρὸς ἑξασφάλισιν.

Μετ' οὐ πολὺ ἐπιστολὴ τοῦ συνοδευόντος τὸν Λιμπεράκην πνευματικῶ Παιπα Στεργίου πρὸς τὸν προβλεπτήν Ναυπάκτου, καὶ ἑτέρα τοῦ Λιμπεράκη πρὸς τὸν Ἰωάννην Λάμπην, τὸν Μάϊον τοῦ 1689 ἀμφότεραι ἐκ Καρπενησίου χρονολογούμεναι, προσεκάλουν τὸν τελευταῖον εἰς δευτέραν μετ' ἐκείνου συνέντευξιν. Ὁ Λάμπης φρουρῶν τότε ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων Ἑλλήνων τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου διατάχθη ἵνα μεταβῆ εἰς Καρπενήσιον, τιμηθεὶς διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του μετ' οὗτο ἕξοχον ἀξίωμα *Ἐφόρον τῶν Σημιαίων τῶν στρατιωτῶν Μορέως καὶ Ρούμελης.*

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Λιμπεράκης πολλάκις προσεπάθησεν ἵνα διέλθῃ πέραν τοῦ Ἀχελώου, ἀλλ' αἰετοτε ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ζημιῶν ὑπὸ τοῦ Μαιτάνη. Ὁ Σπαθόγιαννος μετὰ τοῦ Λουδορέκα στενοχωρήσαντες πανταχόθεν ἀπεδίωξαν αὐτὸν ἐκ Βραχωρίου, καὶ μέχρι τοῦ Καρπενησίου κατεδίωξαν. Ἐκεῖθεν ἔπεμψε νέας ἐγκυκλίους, ἀπειλητικωτέρας τῶν πρώτων, πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ ἰδίως τῶν Σαλόνων, ἀπαιτῶν ἵνα τῷ προσφέρωσι τὸ σέβας, καὶ πληρώσωσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τοὺς σουλτάνικους φόρους, ἄλλως ἤθελεν ἐκστρατεύσει κατ' αὐτῶν καὶ τιμωρήσει διὰ θανάτου τὴν ἀπειθεῖαν. Οἱ Σαλονίται ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν ἀείμνηστὸν ἱερομάρτυρα Φιλίθεον τὸν ἐπίσκοπον, τῷ ἀπήνησαν ὅτι πρὸς οὐδὲν λογιζόμενοι τὰς ἀπειλὰς του οὔτε φόρους τῷ πληρόνουσιν, οὔτε ὑποταγῆν τῷ ὁμολογουσί· λύσῶν ἐξ ὀργῆς ὁ Λιμπεράκης μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σαλόνων. Ὁ ἱεράρχης Φιλίθεος καὶ ὁ ἀρματωλὸς Κούρμας ἐξῆλθον κατ' αὐτοῦ φονικῇ συνεκροτήτῃ μάχῃ, καὶ ὁ Λιμπεράκης αἰσχυρῶς φεύγων μόλις ἤ-

δυνήθη ἵνα σωθῆ μετὰ τὰ συντρίμματα τῆς στρατείας του, εἰς Καρπενήσιον, κυνηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Κούρμα· ὁ ἐπίσκοπος Φιλίθεος ἐπληγώθη καιρίως ἐν τῇ μάχῃ, καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπῆλθεν εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς ἢ μακαρία ψυχῇ τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος πεσόντος λευίτου, ἐγκαταλείποντος εἰς τὸν ἐπιζῶντα ἀδελφόν του Δημήτριον Χαριτόπουλον τὴν τὸ μῦρον τοῦ πατριωτισμοῦ ἀποπνεύσαν εὐχὴν, *Νὰ κινήσῃ τὰ κόκκαλά του, καὶ ὅταν πλεόντα πατριώτη Ἑλληνικῆ ἐλευθερία, νὰ τὰ θάψῃ ἐν πομπῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πατριδος του.*

Ὁ Λοκατέλλης ἀναφέρει, ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐν τῇ πολυνέκρῳ μάχῃ τῶν Σαλόνων πεσόντων Τούρκων ἀποκοπεῖσιν ἐστάλθησαν πρὸς τὸν ἐν τῷ Κρητικῷ κόλπῳ περιπλέοντα ἐνετὸν τριπράρχην Ἰάκωβον Κορνάρου· οἱ Τούρκοι βαρέως φέροντες τὴν πρὸ τῶν Σαλόνων ἦταν ἤρξαντο πυρπολοῦντες μεμκρυσμένας τινὰς κόμας, ὧν οἱ κάτοικοι ἀπεσῦρθησαν ἵνα μὴ καταστῶσι τῆς λύσης των ἔρμαιον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ ἀρματωλὸς Κούρμας παρεκρούθησε τὸν συμμαχικήν ἱεράρχην, πεσὼν ἐν τινὶ μάχῃ.

Ὁ Λάμπης μετέβη εἰς Ναύπακτον προτιθέμενος ἵνα μεταβῆ εἰς Καρπενήσιον εἰς συνέντευξιν τῷ Λιμπεράκῃ· ἀλλ' ὁ Παπα-Στέργιος δι' ἀπειθαλίμενου τὸν εἰδοποίησεν, ὅτι οὗτος προσεκλήθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σερασκέρη, καὶ ἐπομένως ἔπρεπεν ἴν' ἀναβληθῇ ἡ συνέντευξις μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως. Ὁ σερασκέρης ἠτοιμάζετο ἵνα ἐπίπεσῃ κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Λιμπεράκης ἐστρατοπέδευσε πάλιν, ὡς ἐμπροσθοφυλακῇ, εἰς Μέγαρο· ἅμα ὅμως εἶδε πλεόντα κατ' αὐτοῦ τὸν Ἑνετικὸν στόλον, καὶ τὰ στρατεύματα κινούμενα, ἔθηκε πῦρ εἰς τὰ καλύματα καὶ ἀπεσῦρθη. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1694) οἱ Τούρκοι ἠτοιμάσθησαν πάλιν ἵνα εισέλθωσιν εἰς Πελοπόννησον. Τὰ Ἑνετικο-Ἑλληνικά στρατεύματα εἶχον καταλάβει τὸ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου διάστημα, καὶ ἤγειραν καὶ κανονοστάσια ἐπὶ τῶν παρακειμένων λόφων. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐτόλμησαν ἵνα τοὺς προσβάλλωσιν· ὁ δὲ Λιμπεράκης, ἐμπειρότερος τῶν ἄλλων, προσεπάθησε νύκτωρ ἵνα εἰσχωρήσῃ διὰ κρυφίων ὁδῶν· ἀλλὰ μόλις εἶδεν, ὅτι τὰ συνθηματικά πυρὰ τῶν Ἑνετῶν ἀνήγγειλαν τὴν ἐμφάνισιν του, ὡπισθοχώρησεν ἐπαναστρέψας εἰς Μέγαρο. Πρὸς περισπασμὸν δὲ ἢ πρὸς ἐκδίκησιν ὁ Μικέλης ἀπέστειλε πεντακοσίους Ἕλληνας ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τορτοῦν, οἵτινες ἀποδόντες

εἰς Στερεὰν ἠνώθησαν μετὰ τοῦ ἐν Λοιδορικίῳ Λουδορέκα καὶ εἰσβάλοντες εἰς Καρπενήσιον ἐδήλωσαν τὸν πόπον, ἐκοψαν 150 ἔχθρικὰς κεφαλὰς· διαρπάσαντες δὲ καὶ πυρπολήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Λιμπεράκη ἐπανεστρέψαν ἀπαγαγόντες καὶ πενήτηκοντα αἰχμαλώτους.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1695), ὁ Λιμπεράκης διήλθε τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἔφθασε σφάζων καὶ λεηλατῶν μέχρι Τριπολιτσᾶς καὶ Λεονταρίου· ὁ δὲ σερασκέρης ἐστρατοπέδευσε ἐν Ἄργει.

Ὁ Λάμπης οὐκ ἤττον ἐξηκολούθει τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Λιμπεράκη, τὸν ὅποιον οἱ Τούρκοι, συλλαβόντες εὐλόγους ὑπονοίας, ἀπεφάσισαν ἵνα θανατώσωσιν ἐντὸς προσφερθέντος καφῆ εἶχον ρίψει δηλητηριον, ὑπερ ὁ πανουργὸς Μανιάτης ἐνοήσας, δὲν ἠθέλησεν ἵνα πῆ. Ἐκτοτε πλέον ἐμελέτησε σπουδαίως τὴν ἐκ τῶν Τούρκων φυγὴν. Ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις ὑπέσχετο ὅτι ἤθελε τῷ δώσει τὸν βαθμὸν ἱππότου τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἰδιοκτησίας, καὶ πρέπουσαν συντήρησιν δι' ἑαυτὸν καὶ δεκαπέντε άτομα τῆς ἀκολουθίας του, συμπεριλαμβανομένου ἐν αὐτῇ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου· ὡς ἐπίμετρον δὲ πάντων, ὅτι ἤθελε διευκολύνει τὴν ἀπόδρασίν του. Προσποιηθεὶς ὅθεν ὅτι ἐμελέτα εἰσβολὴν εἰς τὰ περὶ χώρα τῆς Ναυπάκτου, ἐφυγεν ἀπὸ τοῦ σώματός του, καὶ μετὰ 30 πιστῶν ἀκολουθῶν ἔδραμε πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἐπιβίβασθαι εἰς τὰς ἀναμενούσας Ἑνετικὰς γαλέρας, μετέβη ταχέως εἰς τὸ ἀπέναντι παράλιον. « Διαδοθείσης, λέγει ὁ Γαρζόνης, τῆς ἀνελευθέρου προσελεύσεώς του ἐχάρησαν οἱ λαοὶ τοῦ βασιλείου (τῆς Πελοποννήσου), καὶ ἡ Γερουσία μετὰ θρησκευτικῆς πίστεως ἐπεδοκίμασε τὰ διαπραγματευθέντα. » Τῷ ἐδώρηθη σταυρὸς ἀδαμαντοκόλλητος, καὶ διωρίσθη τοπάρχης τῆς Ρούμελης (Livadia).

Ἐνῶ δὲ ὁ Σουλτάνος διέτριβεν εἰς Ἀνδριανούπολιν (1696) ἤλθεν ἡ μουσουλμανικὴ φρουρὰ τοῦ Λιμπεράκη ἵνα παραδώσῃ τὴν σημαίαν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ὁ Λιμπεράκης μεταβὰς εἰς Στερεὰν συνεφιλιώθη μετὰ τῶν ἀρματωλῶν, καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκστρατεύσαντες ἐκυρίευσαν τὴν Ἄρταν, καὶ ἐξέτειναν τὰς δηλώσεις των εἰς Φωκίδα, Βοιωτίαν, Ἀττικὴν, Φθιώτιδα, φονεύσαντες καὶ διώξαντες τοὺς ἐκείσε Τούρκους, κυριεύσαντες τὴν Λαμίαν καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Κομμένου Τζαμιῦ. Ὁ Ἑνετικὸς στόλος εἶχεν ἀράξει εἰς Στυλίδαν πρὸς ἀπόβασιν.

Ὁ Λιμπεράκης πάσχων πρὸ καιροῦ ἀπὸ ποδά-

γρας, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πολυταράχου βίου του· οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἀρματωλῶν, ὡς ὁ Κούρμας, τὸ Χορμόπουλο, ὁ Σταφιλῆς καὶ ἄλλοι εἶχον πέσει· οἱ Σκλαβούνοι ἐγκατέλιπον τὴν Στερεὰν, καὶ ὁ Λουδορέκας μετὰ τῶν ἄλλων μετέβη εἰς Πελοπόννησον. Οἱ Τούρκοι πανταχόθεν ἐπήρχοντο, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ σερασκέρης διέταξε τὸν τοπάρχην τῆς Λεβαδείας Μωχαμμέτ-Πασᾶν ἵνα πορευθῆ κατὰ τῶν Σαλόνων μετὰ εἰκοσιν ἀποσπασμάτων πεζικοῦ. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, ἐστερημένοι ἀρχηγῶν, μαστιζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐνσκήψαντος τρομεροῦ λοιμοῦ, καὶ θλέποντες τὴν προδοτικὴν τῶν Ἑνετῶν ἐγκατάλειψιν, ὠρκίσθησαν πίστιν πρὸς τὸν Σουλτάνον, καὶ πρὸς ἐπισφράγισιν τοῦ ὄρκου ἔδωκαν ἑμμήρους τρεῖς τῶν προύχόντων· ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀειμνήστου ἐπισκόπου Δημήτριος Χαριτόπουλος μετ' ἄλλων ἐζήτησεν ἄσυλον εἰς Ζάκυνθον. Ὁ Ἀγγέλης μετὰ τοῦ Βαλαωρίτου, ἀπολέσαντος τὸν βραχίονά του ἐν τινὶ συμπλοκῇ, μετέβησιν εἰς Λευκάδα, ἔνθα ἡ δημοκρατία, ἐκτιμῶσα τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀγγέλη, τοῦ ὁποῦ οἱ ἀδελφὸς καὶ ὁ ἐξἄδελφος ἐφονεύθησαν ἐν Πελοποννήσῳ, τῷ ἀπένευμε βαθμὸν καὶ γαίας· ὁ Βαλαωρίτης δυσαρστηθεὶς διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀγγέλη προτίμησιν ἀνεφέρθη εἰς τὴν δημοκρατίαν ἐξαιτούμενος τὰ αὐτὰ δικαιώματα· ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι τὴν ἀναφορὰν ἐκείνην ἐπαρουσίασεν ὁ Μόσχος ἐπὶ τοῦ ἀποκοπέντος βραχίονός του.

Καταχωροῦμεν μετάφρασιν τοῦ ὑπὲρ τοῦ Σουμίλα δουκικοῦ διατάγματος, διατηρουμένου ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Λευκάδος (Registro Ducale investiture κλπ.)

« Ἀλοῦζιος Μοτζενίγος, ἐλέφ Θεοῦ δούξ τῆς Ἑνετίας, πρὸς ἑσσεὶ μνήμην τοῦ ἔργου.— Ὁ καπιτάν Ἀγγέλης Σουμίλας, λεγόμενος Βλάχος, ἐξ Ἰωαννίνων, ἀφῆσας τὴν πατρίδα του ἐγενεν ἐθελοντῆς ὑπήκοος τῆς κυριαρχίας μας, ἀποδείξας κατ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ παρελθόντος πολέμου ἐναργέστατα τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ καλῶς ἐβρίζωμένην ἐν τῇ καρδίᾳ του πίστιν· συναθροίσας ἰδίᾳ δαπάνη χιλίους ἀνθρώπους· συνέδραμεν εἰς ἐπιθυμητὴν ὑπηρεσίαν ἐκτελεῖς οὐ μόνον με προφανῆ ζημίαν εἰς συχνὰς κατὰ τῶν ὁθωμανῶν μάχας, ἀλλ' ὑπερασπισθεὶς ἀνδρείως τὰ μεθόρια καὶ τοὺς ὑπηκόους· πολλαχοῦ ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς εἰσβολῆς, καταδιώξας πολλοὺς κακοποιούς, διαβιβάζων ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Πρεβέζης καὶ ἄλλων μακρυῶν μερῶν τὰς δημοσίους προ-

σόδους, καὶ εἰδοποιῶν περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἑ-
χθροῦ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Δι' ἔργα τόσον
ἐνδοξά ἐφήμισε τὸ ὄνομά του, ἔχων καὶ τὸ καύ-
χημα ἑνὸς ἀδελφοῦ καὶ ἑνὸς ἐξαδέλφου πεσόντων
ἐνδόξως εἰς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας ἐν τῷ
βασιλείῳ τοῦ Μορέως. Διὰ ταῦτα τῷ ἀνήκει δι-
καίαι ἀμοιβή. Ἡ μεγαλοδωρία μας ὕθεν, διὰ ψη-
φίσματος τῆς 12 πρέχοντος, ἀναγνωρίζουσα τὴν
ἐμπιστοσύνην καὶ ἀνδρείαν του, παραχωρεῖ αὐτῷ
οἰκίαν καὶ ὑποστατικά ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λευκάδος,
χάριν ἀρκούσης ζωτροφίας αὐτοῦ τε καὶ τῆς
οἰκογενείας του. Δυνάμει τοῦ ἰδίου ψηφίσματος
συγκατανεύομεν νὰ τιμῶμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον,
ἐν πλήρει συνεδριάσει, τὸ ἄξιον ὑποκείμενόν του
μὲ τὸν τίτλον ἱππότη τοῦ ἁγίου Μάρκου, δίδον-
τες αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ τὴν στολὴν, τὴν
ζώνην, τὴν σπάθην, τοὺς χρυσοὺς περνερισῆρας καὶ
πᾶν ἄλλο στρατιωτικὸν κόσμημα ἀνήκον εἰς τὸ
ἄξιωμα τοῦ ἱππότη, δικαιοῦμενος ν' ἀπολαμβάνῃ
ὅλων τῶν τιμῶν, προτιμήσεων, προνομίων τοῦ βαθ-
μοῦ τούτου ὥστε ἡ ἀξία του διακρινομένη μὲ
τοιαύτην τιμῆς ἐνδειξιν, νὰ ζωογονηταί πάντοτε
πρὸς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν, καὶ νὰ χρησιμεύσῃ
ἀξιολύμητον παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους. Ἀφίεμεν
ἕθεν εἰς μνήμην τῶν μεταγενεστέρων τὸ εἰρημένον
προνόμιον, φέρον τὴν συνήθη σφραγίδα.

Ἐκ τοῦ δουκικοῦ Παλατίου, 17 Νοεμβρίου
1701 (4).»

Εἰς τοὺς ἑνετοὺς διὰ τῆς ἐν Καρλοβίτση συνό-
δου (1699) ἀφῆθη ἡ Πελοπόννησος, καὶ ἐκ τῆς
Στερεᾶς μόνον ἡ Ναύπακτος καὶ ἡ Πρέβεζα μὲ τὴν
ὑποχρέωσιν τῆς κατεδαφίσεως τῶν φρουρίων. Ἀπ' ἀρχῆς τῆς Μουσουλμανικῆς καταστάσεως ἡ Πε-
λοπόννησος διηρέθη εἰς δύο μεγάλας σατραπείας
(σαντζιάκ), τὴν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τοῦ Μιστραῖ,
διοικουμένας ὁμοῦ ὑπ' ἑνὸς σαντζιάκ-βέη. Οἱ ἑνε-
τοὶ ὀνομάσαντες αὐτὴν Βασίλειον (Regno della
Morea) διήρσαν εἰς τέσσαρα θέματα, τῆς Ρωμανί-
ας, Ἀχάϊας, Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας. Ἐπὶ δε-
καεξέτη ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως διέμειναν
ἀνενόητοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἐν
ἔτει 1714 διήγειραν τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐ-
πανάστασιν τοῦ Μαυροβούνιου, ἐπωφελοῦμενοι τοῦ
μεταξὺ Πύλης καὶ Ρωσσίας πολέμου. Ἐγκαταλει-
φθέντες ὁμοῦ οἱ δυστυχεῖς Μαυροβουνιώται, πε-
ρικυκλώθησαν ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῆς Βοσνίας Νουου-

(1) Ὁ ἱπποτικὸς σταυρὸς τοῦ Σουλταῖ ἀφῆρεν ἐπὶ μὲν
τοῦ ἑνὸς θυρεοῦ τὸ σύμβολον τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐπὶ δὲ τοῦ
ἐτέρου τὸ ὄνομα αὐτοῦ λατινιστὶ Angellini Sumilae.

μάν-Κιουπροῦλη, καὶ, μετ' ἀπελπιστικὴν ἀντίστα-
σιν, ὑπετάχθησαν. Ὁ Βλαδίκας τοῦ Μαυροβούνιου
κατέφυγεν εἰς τὸ ἑνετικὸν ἔδαφος, καὶ ὁ Κιου-
προῦλης ἐζήτησε τὴν παράδοσίν του. Ἐνεκὰ δὲ
τῆς ἀποποιήσεως τῶν ἑνετῶν ὁ πόλεμος ἐκηρύ-
χθη, καὶ φοβερὰ στρατεία ἠτοιμάσθη κατὰ τῆς
Πελοποννήσου (Ἰανουαρ. 1716), ὑπὸ τὴν ἀρχι-
στρατηγίαν τοῦ μεγάλου βεζίρου Ἀλῆ, τοῦ ἐκ Νι-
κκίας. Πρὸ πολλοῦ ἐμαίνετο μεταξὺ ἑνετῶν καὶ
Ἑλλήνων ἡ διαίρεσις: οἱ ἑνετοὶ ἐθεώρουν αὐτοὺς
ὡς ἀνδράποδα κατακτηθέντα, καὶ προσεπάθουν
ἵνα ἐπιβάλλωσι τὸ θρήσκευμά των. Τόσον δ' ἀ-
νεπτύχθη τὸ κατὰ τῶν ἑνετῶν μίσος, ὥστε, ὡς
λέγει ὁ Χάμμερ, ἐπρωτίμων μᾶλλον τοὺς Μου-
σουλμάνους. Προκηρύξεις τοῦ Σουλτάνου καὶ με-
γάλου βεζίρου προσεκάλουν τοὺς Ἕλληνας ἵν' ἀ-
ποτινάξωσι τὸν ἑνετικὸν ζυγόν, ἐπὶ ἀμοιβῇ ἀ-
μνηστείας. Ὁ Λαρισσαῖος Τοπάλ-Ὀσμάν στρα-
τολογήσας ἐκ Ρούμελης, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀρμα-
τωλῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐντὸς
ἑκατὸν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄ-
κρου οἱ ἑνετοὶ παντελῶς ἐξεδιώχθησαν. Οἱ Ρου-
μελιῶται ἐπανεστρεψαν πλήρεις λαφύρων εἰς τὰς
οἰκίας των, καὶ μέχρι τοῦδε παροιμιώδης κατέστη
ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καλουμένη τῆς ἀλλαμπάντας
(alla banda) ἢ τῶν λαφύρων.

Μόνος ὁ ἀρματωλὸς τῆς Ἀκρνανίας Πάνος Μεϊ-
τάνης ἐκώφευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Τοπάλ-
Ὀσμάν, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελο-
ποννήσου, ἐστράφη κατ' αὐτοῦ, καὶ μάχης φονι-
κῆς συγκροτηθείσης ἐξω τοῦ Ἀγγελοκάστρου, ἔ-
πασεν ὁ ἀρματωλὸς ἡρωϊκῶς μαχόμενος (4).

Κ. ΣΑΘΑΣ.

(1) Correvano per la Morea proclami del
gran Signore, sparsi ad arte dal visir, coi
quali erano invitati i popoli a sottomettersi
al loro antico sovrano, e n' erano minciati
di morte que' che ne fossero ricusati. (Cap-
pelletti, Historia della Venezia, XI. σελ. 458.)

(4) Τὴν δημοσιευομένην πιστῶς εἰκόνα του εἶ-
χεν ἀντιγράψει ἐν ἔτει 1838 ὁ Κ. Αἰνιᾶν, δια-
τηρουμένην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κατούνης.—Ση-
μειωτέον δὲ, ὅτι ὡς πηγὰς τῆς παρουσίας δια-
τριβῆς ἔχω τὸν Αἰ. Locatelli, storia della
guerra in Levante. Garzoni, storia Veneta.
Cantemir, Histoire de l'Empire Ottoman.—
Hammer, tom. 11—13 καὶ τὰ χειρόγραφα τῶν
Γ. Αἰνιᾶνος, Γίαν. Γουλιμῆ, καὶ τὴν διαθέκην τοῦ
Χαριτοπούλου.

Ο ΒΛΑΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ.

Ὁ Πέτρος Πέτροβιτς δεύτερος, ὁ κυριάρχης,
ἀρχιερεὺς, ἀρχηγὸς καὶ ποιητὴς τοῦ Μαυροβου-
νίου δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ σπάθη του μένει ἀ-
κόμη ἐξεικυμένη τοῦ κολεοῦ. Εἰς τὴν ἱστορίαν
ἐναπόκειται νὰ τὸν κρίνῃ.

Πᾶς περιηγητὴς, διερχόμενος τὴν Δαλμα-
τίαν, καὶ φθάνων εἰς τὴν Κετίγνην, περιέγρα-
φε τὸν Βλαδίκαν καὶ ἀπεικόνιζε τοῦτον ἢ διὰ
τῶν λόγων ἢ διὰ τῆς γραφίδος: οὕτως ὥστε πᾶς
εὐρωπαῖος ἐγνώριζε τὸν φλογερὸν ὀφθαλμὸν, τὴν
εὐγενῆ ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, τὸ ἀνάστημα,
τὴν συμπεριφορὰν καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδυμᾶ του. Ἀλλ'
οὐδεὶς καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐσπούδασε τὴν καρ-
δίαν, τὸν νοῦν, τὸν χαρακτῆρά του: οὗτος ἦτο
ὅπως καὶ ὁ τόπος του, γνωστὸς καὶ ἄγνωστος.
Ἄλλοι περιέγραφον αὐτὸν Ἕλληνα τὴν πίστιν
καὶ τοὺς λόγους, ἄλλοι ἀφελῆ καὶ γενναῖον. Οἱ
μὲν τὸν ἐθεώρουν πνευματώδη, οἱ δὲ βάρβαρον
καὶ οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὴν βιβλιοθήκην του, οἱ δὲ
ἐνθυμοῦντο τὴν ἀθλίαν τράπεζάν του. Ἐφαίνετο
συγχρόνως ποιητὴς, διπλωμάτης, νεωτεριστῆς,
ἀλλὰ συνάμα καὶ δολοφόνος.

Ἐγὼ δὲν ἠδυνήθηνα νὰ τὸν γνωρίσω ἀπὸ τὰ βι-
βλία ἢ ἀπὸ τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σχέσεις του, τὸν
ἐγνώρισα ἀπὸ ἀπλῆν ὁμιλίαν. Νῦν, ὅτε ἀνήκει εἰς
τὴν ἱστορίαν, ὅτε δὲν εἶναι πλέον κυριάρχης, ἀλλὰ
κόνις, ἐπιτραπητῶ μοι νὰ ἀναφέρω τὰ συμβάντα,
ἅτινα μὲ ὠδήγησαν εἰς τὸ νὰ τὸν ἐννοήσω.

Τὸ ἔτος 1846 εὐρέθη εἰς Σπαλάτον μετ' αὐτοῦ,
καὶ τοῦ Σκότου Α. Πατὸν, ὅστις ἀπόντος τοῦ
Βλαδίκα εἶχεν ἰδεῖ τὸ Μαυροβούνιον, καὶ συνε-
πλήρου τὴν σπουδαίαν περιήγησίν του, τὴν ὁ-
ποῖαν ἐδημοσίευσεν τὸ ἔτος 1848 εἰς Λονδίνον ἐ-
πιγραφομένην « Highlands and Islands of the
Adriatic ». Μόλις ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν τὸ ὄνομα
τοῦ Πατὸν ἠτένισε πρὸς αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ εἶπε « Σεῖς ἦσθε βεβαίως εἰς Μαυροβούνιον,
δείξατέ μου παρακαλῶ ὅ,τι ἀξιοσημειώτον εἶδε-
τε. » Καὶ μετὰ μακρὰν διήγησιν ἣν ἀνέφερεν ὁ
Πατὸν, « οὐδὲν εἶδατε, προσέθεσεν, οὐδὲν, διότι δὲν
εἶδατε τὸν Βλαδίκαν, ὅστις εἶναι τὸ πᾶν εἰς Μαυ-
ροβούνιον ». Ὁ Πατὸν ἀπήντησεν ἀξίως τοῦ ἐξό-
χου πνεύματός του, ἀλλ' ὁ Βλαδίκα ἐξηκολού-
θησε, « Κύριε! ἀνήκετε εἰς μέγα ἔθνος, εἰς τό-
πον ἐλευθερίας. Ἀλλὰ γνωρίζετε ποῦ εὐρίσκεται
ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία; Εἰς τὸ Μαυροβούνιον, οὐτινος

ἐγὼ μόνος κρατῶ τὰς κλεῖς. » Στραφεῖς ἀκολού-
θως πρὸς ἐμὲ « Καὶ σεῖς, ὅστις περιγράφετε τὴν
Δαλματίαν (ἐξήρχετο δὲ τότε τῶν πισστηρίων
ἢ περὶ Δαλματίας περιγραφή μου) διατί δὲν ἐπε-
σκέπτεσθε ἵνα περιγράψετε καὶ τὸ Μαυροβούνιον;
Κάμετέ το ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἀλλὰ πρὸ
τούτου εἰδοποιήσατέ με ἵνα σᾶς πέμψω εἰς τὸ Κά-
ταρον δύο ἵππους μὲ δύο πιστοὺς μου: θὰ σᾶς
δείξω τὸν τόπον, τὰς ἀρχαίας τοποθεσίας, τοὺς
τόπους τῶν κυριωτέρων μαχῶν, θὰ σᾶς εἶπω
τέλος πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε συνήθροισα, καὶ
πᾶν ὅ,τι γνωρίζω ἢ ἐμαθὼν παρὰ ξένων περιηγη-
τῶν. Θὰ ἴδῃτε καὶ θὰ μάθητε πᾶν ὅ,τι δὲν εἶδον
ἢ δὲν ἐμαθὼν οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ θὰ
ἀποκαλύψετε εἰς τὴν Εὐρώπῃ τὸν μέτρον τοῦδε
ἄγνωστον. Παρ' ἐμοὶ θὰ εὕρητε καλὴν βιβλιοθή-
κην, τινὰς ἐφημερίδας, καλοὺς ἵππους καὶ καλὸν
καπνὸν μετρίαν τράπεζαν, ὀλίγας φυᾶλας Καμ-
πανίτου καὶ ἐγκάρδιον φιλοξενίαν. Θὰ ἴδῃτε δὲ
ὅτι τὸ Μαυροβούνιον δὲν εἶναι τόπος βαρβάρων. »

Ἀπερχόμενος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Πατὸν τοὺς
λόγους τούτους: « Χαίρω διότι σᾶς ἐγνώρισα. Ἄν
ἐπιστρέψετε εἰς Δαλματίαν, μὴ λησμονήσητε
νὰ ἐπισκεφθῆτε τὸν ἐρημίτην τῆς Κετίγνης. Θὰ
γνωρίσετε τόπον, ὅστις ποτὲ δὲν θὰ καταστραφῇ,
διότι ζῇ μὲ πίστιν καὶ ἐλπίδα. » Ταῦτα εἰπὼν
μας ἐσφιγξε τὴν χεῖρα, ὅσον οὐδ' αὐτὸς ὁ πρῶην
ὑπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου.

Μόλις παρήλθεν ὁ Ἰούλιος, καὶ εὐρισκόμεθα μὲ
τὸν Βλαδίκαν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Hietzing πλη-
σίον τοῦ Schönbrunn. Ἦτο μεταθεβλημένος. Ἡ
μέλαινα μακρὰ κόμη του καὶ ὁ μέλας πώγων
περικλείων μέχρι τῶν κροτάφων τὸ ἰσχνὸν πρό-
σωπόν του, ἐπνήζανε τὴν ὠχρότητά του. Οἱ ὀ-
φθαλμοὶ του ἦσαν θολοὶ, ἡ φωνὴ βραγχῆ, καὶ
ἡ ἀναπνοὴ δύσκολος: κουρασθεῖς ἐκάθισεν. Ἦτο
μετ' ἐμοῦ ὁ ἱππότης Neigebaur ἄλλος περιηγη-
τῆς, ἀλλ' ἐμπαθῆς συγγραφεὺς τῆς Δαλματίας καὶ
τοῦ Μαυροβούνιου, ὅστις ἐπισκεψθεῖς τὸ θέρος
τοῦ 1850 τὸν Βλαδίκαν, ἔτυχε μεγίστης δεξιῶ-
σεως. Ὁ Βλαδίκας ὁμίλησε περὶ τῆς υγείας του,
περὶ τῆς ὁποίας οὐδόλως ἀμφέβαλλεν. Εἰς τὸν ὀ-
φθαλμὸν του, εἰς τὴν θέαν του, εἰς τὸν τόνον του,
διεκρίναμεν αὐτὸν ἀσθενῆ: ἀλλ' ὅταν ἤρχισεν νὰ
ὁμιλῇ περὶ τῆς Νεαπόλεως, εἰς ἣν διέμεινε τὸν
τελευταῖον χειμῶνα χάριν τῆς υγείας του, καὶ
περιέγραφε τὰς μαγευτικὰς θέσεις, τὰς εὐώδεις
αὔρας καὶ τὸν ὠραῖον ζέφυρον τοῦ οὐρανοῦ, ἡ
φωνή του ἀντήγει ἰσχυρότερον, αἱ παρειᾶί του ἡ-

ρυθρίουν και ἡ ἀδάμαστος ψυχή του ἐφαίνετο ὅτι ἠλευθεροῦτο ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ ἀσθενούς σώματός του. Κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν ἦτο ποιητής.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε τυπωθῆ εἰς τὴν Λειψίαν τὸ σύγγραμμά του **Neigebaur, Die-Süd-Slawen**, ἐν ᾧ περιγράφεται ἡ περιήγησις του εἰς Δαλματίαν καὶ Μαυροβούνιον ἢ το ἐπόμενον ὅτι ὁ ἡγεμὼν θὰ ὠμίλει ἐπὶ τοιούτου θέματος. Εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβει τὸ βιβλίον, ἀλλ' ὅτι ἐπεθύμει πολὺ νὰ τὸ ἀναγνώσῃ ἐπειδὴ συμπεραίνων ἐκ τῆς ζήτησεως ἦν δι' αὐτοῦς τοὺς τόπους ἐδεικνυσεν ὁ συγγραφεὺς, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μᾶς ἐδιηγείτο περὶ τούτου, ἤλπιζεν ὅτι θὰ εἶδη ἀνωρθωμένα τὰ σφάλματα τῶν τόσων περιηγητῶν οἵτινες ἐπιπολαιῶς εἶχον παρατηρήσει τὴν Δαλματίαν ὅπως καὶ τὸ Μαυροβούνιον. Μὲ ἠρώτησεν ἂν ἀνέγνωσα τὰ συγγράμματα τοῦ Βελκινσῶνος καὶ τοῦ Πατὸν καὶ ἀκούσας πόσον ὄφειλον, κατὰ τὴν ἰδέαν μου, οἱ Δαλμάται καὶ οἱ Μαυροβούνιοι εἰς τὰς σοφὰς καὶ ἀκαμάτους προσπαθείας τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχαιολόγου, καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἐπωφελεῖ καθαρότητα τῆς ἐκφράσεως τοῦ Σκότου δημοσιογράφου, ἐστράφη πρὸς τὸν **Neigebaur** καὶ εἶπε. «Παρτηρεῖτε πρᾶγμα τι ἴδιον, ἀλλ' ἄξιον σημειώσεως; Οἱ Ἀγγλοὶ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς παρατηροῦν καὶ σπουδάζουν ἀκριβῶς πᾶν πρᾶγμα καὶ ὑπολογίζουν τὸ πᾶν ἂν δέ τι δὲν τοὺς ἀπατᾷ τὸ περιγράφουσι ἀκριβέστερον. Οἱ Γάλλοι βλέπουσι ἐπιπολαιῶς, βλέπουσι καθαρώτερον καὶ ἐνίοτε παραβλέπουσι, μεταχειρίζονται ὅμως πολλὴν ποίησιν. Οἱ πλείστοι τῶν Γερμανῶν εὐχαριστοῦνται ἂν ἦναι δυνατόν νὰ ἀθροίσωσι ἓνα τόμον ἀπὸ οἰκάνηποτε ὕλην ἔστω καὶ ἀντιγράφοντες· καὶ ἐπειδὴ θέλουσι νὰ εἰπωσὶ τι περὶ τοῦ Βλαδίκα καὶ τοῦ τόπου του, τὸ ὅποιον δὲν ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἰχνηλατοῦσι πάντα μῦθον καὶ πᾶσαν πνευματώδη ἀφήγησιν.»

«Καὶ χάριτις γεωγραφικῆς εἰσέτι δὲν ἐξεδέθη. ἐξηκολούθησεν ὁ ἡγεμὼν στρεφόμενος πρὸς ἐμὲ, ὡς γνωρίζετε κἀνένα νέον; Εἶπον ὅτι ὑπάρχει ὁ τοῦ Βελκινσῶνος καὶ ἄλλος ἔτι νεώτερος ἐκδοθεὶς εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἀκαδημίαν τοῦ **Weimar** ὑπὸ **Kierpert**, ὅστις τὸν ἐξήγαγεν ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ **Boué**, τοῦ **Wilkinson** καὶ τοῦ **Karaczay**. «Ποιήσεις, ποιήσεις, προσέθηκέν ὁ ἡγεμὼν, ἂνε μέτρων δὲν γίνεται γεωγραφικὸς χάρτης.» Καὶ μοῦ ἐδιηγήθη ὅτι ἐπεχείρησεν ὅσον τῷ ἦτο δυνατόν τὴν δημοσίευσιν γεωγραφικοῦ

χάρτου δι' ἀναγλύφου, ὅστις ὄφειλε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν γεωγραφικὴν καὶ τοπογραφικὴν περιγραφὴν, καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μαυροβουνίου καὶ ὅτι ἐπίστευε νὰ ἦνε καλὸς χάρις εἰς τὸν Βούκοβιτς, πρῶτον αὐστριακὸν ἀξιωματικὸν νῦν δὲ βοηθὸν του.

Ὁ **Neigebaur** τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ νέου τούτου πονήματός του. Οὗτος δὲ ἀπήντησε μετ' ἀπαθείας «τυποῦται εἰς τὴν **Ζαγάβριαν**» καὶ ἤλαξεν ὀμίλιαν.

Τὸν ἠρώτησα ἂν ἐχαράχθη τὸ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτὸς καθὼς ἀνέφερον αἱ ἐφημερίδες ἐσκέφθη νὰ ἐκτυπώσῃ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐνδόξου ἡμέρας τοῦ Κοσσόβου. Ἐνευσεν ἀποφατικῶς, εἰπὼν μόνον ὅτι εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ σχέδιον παρασκευασθὲν ὑφ' ἑνὸς τῶν ἐξοχωτέρων Νεαπολιτανῶν καλλιτεχνῶν, τὸ ὅποιον καὶ μᾶς ἐδείξεν. Ἀκούσας ὅτι ἐγὼ πολὺ κατεγινόμενον περὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν Σέρβων ἐκ τῶν παραδόσεων αὐτῶν, εἶπεν ἀμέσως, «Ἡ γλώσσα πρέπει ἀείποτε νὰ ἦνε συνδεδεμένη μετὰ τὴν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο προσεκολλήθησεν πάντοτε εἰς τὸ Κυριλιανὸν ἀλφάβητον, καὶ ἕνεκα τούτου, Κυριλιανὸν, Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωσικὸν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.»

Τῇ 23 Ἰουλίου τὸν εἶδον διὰ τελευταίαν φοράν, διότι ἔφευγε διὰ τὴν Τεργέστην χάριν τῶν θαλασσίων λουτρῶν. Ἐκαθίσταμεν ἀρκετὴν ὥραν ὁμοῦ. Μοῦ ὠμίλησε περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Μαυροβουνίου καὶ περὶ τοῦ τρόπου, ὃν ἐθέσσει καταλλήλοτερον ἵνα συνάξῃ τις τὴν ὕλην. Ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπισκεφθῆ χωρίον πρὸς χωρίον, σημειόνων τὰς ἀξιωματικὰς θέσεις καὶ τὰ πεδία τῶν κυρίων μαχῶν, νὰ συνάξῃ τὰς πολλὰς καὶ διασπαρμένους παραδόσεις καὶ τὰ ἔξοχα τοῦ λαοῦ, νὰ ἀντιγράψῃ πᾶν ὃ, τι ὑπάρχει εἰς τὰς κυριώτερας βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης, ἰδίως εἰς Βενετίαν, Ῥώμην, Πετρούπολιν καὶ εἰς τὰ ἀρχαία τῆς Δαλματίας· νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰ συγγράμματα τοῦ Πέτροβιτς, τοῦ Βιάλ δε Σομμιέρ, τοῦ Μιλάκοβιτς τοῦ Στεφάνοβιτς—Καὶ τοῦ Βελκινσῶνος, προσέθεσα. Αὐτὸς δὲ ἐτόίμως ἀπήντησε—Ναί, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Στίελιτς.

Ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ ποικίλης ὁμιλίας του, παρετήρησα τὸν θαυμασμὸν τὸν ὅποιον ὁ ἡγεμὼν ἐδήλου διὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λόρδου Παλμερστοῦ, τὸν χαρακτῆρα τοῦ Τομαζέου, τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ Βαράνου Μαγιενθόρφ, τὴν ἐνέργειαν τοῦ Κόμητος Σταδίον, τὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν ὅποιον εἶχε διὰ τὴν Νεάπολιν καὶ Βενετίαν καὶ

τὴν μετριοπαθῆ ἀγανάκτησίν του κατὰ τῶν Ὑβρωῶν, αἵτινες ἐγράφουν κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐδικῶν του. Ἐνθυμοῦμαι δὲ τὴν ἐκφρασίαν του. «Οἱ Μαυροβούνιοι δὲν κόπτουν ἄλλας κεφαλὰς, εἰμὴ τὰς τῶν Τούρκων· οὐδεὶς Μαυροβούνιος ἔκοψε χριστιανικὰς κεφαλὰς.» Παρητήρησεν ἐπομένως ὅτι ἂν ὁ δαυὶ τῆς Ῥαγούζης ἐνεθυμείτο τὸν Βαγράμ, δὲν θὰ ἐλησμένοι τὸ Μαυροβούνιον ὑπερασπιζέτο δὲ τοὺς Αὐστριακοὺς λέγων ὅτι οἱ στρατιῶται των ἀντι νὰ κόπτωσι τὰς κεφαλὰς τῶν Μαυροβουνίων, τοὺς ἄφρονον ἐλευθέρους. «Ἡ πίστις καὶ ὁ ἠρωτισμὸς, ἐφώνησεν εἰςὶ δύο στοιχεῖα ζωῆς διὰ τὸν λαόν μου. Τὸν ἠρωτισμὸν δύναμαι νὰ διατηρήσω ζωηρὸν καὶ ἀκαίον εἰς τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐκδικήσεις, ἐνθυμούμενος τὸ ρητὸν τῆς Γραφῆς, «ὡ μέρω μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν» ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ μετὰ λυπεῖ, εἶναι ἡ χαλάρωσις εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα.»

Ὅτε μοῦ ὠμίλει περὶ τοῦ Κοσσόβου, τὸν ἠρώτησα ἂν ἐσχάτως εἶχε χρεμετίσει ὁ ἵππος τοῦ Κράλιεβιτς. Προκαταλαβὼν με, «Ὅχι μὲ τὸν θεὸν, ἀπήντησεν, ἀλλὰ θὰ χρεμετίσῃ.» Ἰπάρχει τις ὅστις θὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὴν τεραστίαν πλάκα τὰ δνόματα τοῦ Βουκασίνου καὶ τοῦ Μάρκου; Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἐγεννήθη εἰσέτι.»

Ὅτε ἀπρηχόμενον μοῦ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι ἦτο χεῖρ ψυχροῦ πτώματος.

Πᾶν ὃ, τι ἔγραψα εἶνε πλέον τῆς βιογραφίας τοῦ Βλαδίκα· μολαταῦτα θὰ προσπαθήσω νὰ προσθέσω εἰσέτι ὀλίγα τινά.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ **Niegusch** εἰς τὰ 1812, ἀνετράφη εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἐκλήθη Βλαδίκας εἰς τὰ 1830, ἐχρίσθη Ἐπίσκοπος εἰς τὰ 1833· ἀπέθανεν δὲ τῇ 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 1851 εἰς τὴν Κετίγνιν. ὡς κυριάρχης, συνέδεσε πᾶν συμφέρον του μετὰ τὴν Ῥωσίαν καὶ ἱερὰν ἐτήρησε τὴν ἐκδικήσιν τοῦ αἵματος κατὰ τῶν Τούρκων· ἐξωογόνησε τὴν ἐσωτερικὴν παγίωσιν τοῦ τόπου του, ἐδίωξε τοὺς ἐποφθαλμιώνας εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, συνήθροισε πᾶσαν ἰσχὺν εἰς χεῖρας του, συνέστησε γερουσίαν ἵνα νομοθετῆ καὶ διευθύνῃ τὰ τῆς δικαιοσύνης, προσέβλεψε διὰ τὰ κοινὰ ἔξοδα μετρίους φόρους, ἐχάραξε χρυσοῦν παράσημον τῆς τιμῆς, ἤνοιξε δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τυπογραφίαν ὡς ἀρχιερεὺς ἐκήρυξε τὴν εἰρήνην καὶ ἀγάπην τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ ἱερὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας, ἔχρισεν καὶ ἐκράτησεν εἰς ὑποταγὴν τοὺς καλογῆρους του, ἠγάσεν τὸν θεὸν του Πέ-

τρον Α' τὸν προκάτοχόν του, καὶ συνέστησεν εἰς τὸν τάφον του πανηγύριν πολυπληθῆ.

ὡς στρατηγὸς πρὶν τῆς ποιμαντικῆς βλάβου ἔσφιγγε τὴν σπάθην, ἐβάφη αἵματος, καὶ ὠδήγησε τοὺς στρατιώτας του εἰς ἐνδόξους νίκας κατὰ τῶν Τούρκων· εἰς τὰς ἐκουσίας μάχας ἔσειε τὴν σπάθην καὶ προηγείτο, εἰς τοὺς αἰματηροὺς ἀγῶνας ἔσφιγγε τὸν σταυρὸν, κλύογει καὶ παρεκάλει.

ὡς ποιητὴς κατέλιπεν ἄθροισμα ἠρωτικῶν ᾠδῶν· ἔψαλεν εἰς δύο δράματα Στέφανον τὸν Μικρὸν καὶ τὸν τυχοδιώκτην Κτζάρων Πέτρον τὸν III, καὶ δύο λυρικά, τὴν ἐρημίαν τοῦ Μαυροβουνίου, καὶ μίαν χορευτήριαν εἰς Τεργέστην.

Νῦν ἂς κρίνῃ ἕκαστος περὶ αὐτοῦ.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ)

N. I. Σ.

ΤΟ ΘΗΣΕΙΟΝ

καὶ

Θ Ν Α Ο Σ Τ Ο Υ Α Ρ Ε Ω Σ. (1)

4

Ἐὰν ἴσως τινὲς τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπέστησαν ἥδη, ὅτι δικαίως καὶ ἀνεκκλήτως ἀφειλόμεθα τὸν Θησεῖα ἐκεῖνον τὸν λαμπρὸν ναόν, ὅπερ ἥδη αἰῶνας τινὰς ἡσύχως κατεῖχε, θέλουσι ζητήσῃ βέβαια, νὰ ἐγκαθιδρύσωμεν πάλιν ἄλλον τινά εἰς τὸ στιγμιαίως ἀδέσποτον Ἀνάκτορον. Ἀναδεχόμεθα δὲ καὶ τοῦσο προθύμως, καὶ μετ' ὄσης πλείστης πιθανότητος προτείνομεν διάδοχον τοῦ ἐξελαθέντος ἥρωος οὐκ ἀνάξιον, ἓνα τῶν καλουμένων δώδεκα θεῶν, τὸν Θούριον Ἄρην.

Εἶδομεν προηγουμένως (59), ὅτι ὁ Παιουανίας προχωρῶν ἀπὸ τοῦ τεμένους τοῦ Μελοπομένου Διονύσου καὶ τῶν τοῦ Εὐβουλίδου ἀναθημάτων διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ ἐπὶ τὰ ἐνδοτέρω τῆς ἀγορᾶς, εἶχεν ἐν δεξιᾷ τὴν Βασίλειον Στοάν, ἧτις πιθανῶς (ὅσον ἐνεστὶν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ἀναλόγου διαστήματος) ἔκειτο πρὸς θερρινὰς ἀνατολάς ὑπὸ τὸν Δωρικὸν ναόν. Δὲν ἀναφέρει τότε τὸν πρὸ αὐτῆς καθήμενον χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Πινδάρου, περὶ οὗ ὁ Αἰσχίνης (εἴπερ ὁ Αἰσχίνης ἐστίν, καὶ μὴ ἄλλος τις) εἰς τὴν τετάρτην ἐπιστολήν του, «Ἐζή-» μίωσαν αὐτὸν (φησί) Θηβαῖοι τοῦτο ποιήσαντα » τὸ ἔπος· οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι διπλῆν αὐτῷ

(1) Συνεχεῖα ἀπὸ φυλλαδ. 71.

59) Ἴδὲ ἀνωτέρω κεφ. 3, σημ. 42

» τὴν ζημίαν ἀπέδωσαν 60) μετὰ τοῦ καὶ εἰκόνι
 » χαλκῆ τιμῆσαι καὶ ἦν αὐτὴ καὶ εἰς ἡμᾶς
 » ἔτι, πρὸ τῆς Βασιλείου Στοᾶς, καθήμενος ἐν-
 » δύματι καὶ λύρα ὁ Πίνδαρος, διάδημα ἔχων
 » καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων ἀνειλιγμένον βιβλίον. »
 Φαίνεται λοιπὸν ὅτι αὐτὴ ἢ κατὰ τὸν συγγραφέα
 τῆς Αἰσχίνειου ἐπιστολῆς πρὸ τῆς Στοᾶς οὕσα
 εἰκὼν ἔκειτο πρὸς νότον αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ὁ
 περιηγητὴς δὲν τὴν εἶδε, παρερχόμενος αὐτὸς τὴν
 Στοᾶν πρὸς βορέαν, ὥστε τὴν εἶχεν ἐν δεξιᾷ.
 Ἀπὸ τῆς Βασιλείου Στοᾶς ὁ Πausanias, καθὼς
 ἀνωτέρω ἐξέθεσα, διέρχεται τὴν ἀγορὰν μέχρι
 τοῦ Μητρώου, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστραφεὶς ἐπὶ τὰ δε-
 ξιά ἀρχίζει πάλιν τὰ καταβαίνη περιγράφει δὲ
 τὸν Θόλον ἔχουν Σκιάδα, καὶ μετ' αὐτὴν τοὺς
 Ἐπωύμους, ἀναφέρει διάφορα ἀγάλματα θεῶν
 καὶ ἀνδριάντας ἀνθρώπων, ἐν οἷς καὶ Δημοσθένους
 τοῦ βήτορος χαλκῆν εἰκόνα. Ἐπειτα ἐξακολουθεῖ
 (1, 5, 8): « Τῆς δὲ τοῦ Δημοσθένους εἰκόνης πλη-
 » σίον Ἄρεως ἐστὶν ἱερὸν 61), ἐνθα ἀγάλματα
 » δύο μὲν Ἀφροδίτης κεῖται, τὸ δὲ τοῦ Ἄρεως
 » ἐποίησεν Ἀλκαμένης τὴν δὲ Ἀθηναῖον ἀνὴρ Πά-
 » ριος, ὄνομα δὲ αὐτῷ Λόκρος. Ἐνταῦθα καὶ
 » Ἐννοῦς ἀγάλμα ἔστιν, ἐποίησεν δὲ οἱ παῖδες
 » οἱ Πραξιτέλους. Περὶ δὲ τὸν ναὸν ἐστᾶσιν Ἡ-
 » ρακλῆς καὶ Θησεύς καὶ Ἀπόλλων ἀναδούμενος
 » ταινίᾳ τὴν κόμην ἀνδριάντες δὲ Κολάδης, Ἀ-
 » θηναίος, ὡς λέγεται, νόμους γράψας, καὶ Πιν-
 » δαρος, ἅλλα τε εὐράμενος παρὰ Ἀθηναίων καὶ
 » τὴν εἰκόνα, ὅτι σφᾶς ἐπήνεσεν ἄσμα ποιήσας »
 » οὐ πόρρω δὲ ἐστᾶσιν Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστο-
 » γείτων κ. ἐ. »

Προφανέστατον εἶναι, ὅτι ὁ Pausanias ἐνταῦθα
 ἔννοε τὴν αὐτὴν τοῦ Πινδαροῦ εἰκόνα, ἥνπερ καὶ
 ὁ συγγραφεὺς τῆς Αἰσχίνειου ἐπιστολῆς ἐκείνην
 δηλαδὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι παρηγόρησαν
 τὸν ποιητὴν ἕνεκα τῆς ἐπιβληθείσης εἰς αὐτὸν
 ὑπὸ τῶν Θηβαίων ζημίας. Ἐὰν δὲ ὁ ἀνδριάντης οὗτος
 ἄφ' ἑνὸς μέρους ἦν πρὸ τῆς Βασιλείου Στοᾶς, ἄφ'
 ἑτέρου δὲ περὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως, καὶ ἐὰν ἡ
 Βασιλείου Στοᾶ, καθὼς εὐλόγως ἐπίσθημεν, ἔκειτο
 παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ ὑψώματος, ἐφ' οὗ ὁ ἐξάστυ-

60) Παρά τὸν βίον Πινδαροῦ εἰς τὰ παλαιὰ σχολ.
 σελ. 4 τῆς ἐκδόσ. τοῦ Βοικίου.
 61) Σημειώτεον, ὅτι ὁ περιηγητὴς ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς
 τὴν περιγραφὴν τοῦ Θησείου, πρῶτον μεταχειρίζεται τὴν
 γενικὴν ὀνομασίαν ἱερόν παρακατῶν δὲ ἐπιφέρει
 τὴν εἰδικήν, ὀνομάζων τὸ μὲν σῆκον, τὸ δὲ ἱερὸν
 τοῦ Ἄρεως ναόν.

λος ναός, καὶ πρὸς θεινάς ἀνατολάς αὐτοῦ ἔπε-
 ται ἤδη σχεδὸν ἀναντιρρήτως, ὅτι ὁ ναός ἐκείνος
 εἶναι ὁ ναός τοῦ Ἄρεως. Τούτου δὲ ἀποδειχθέν-
 τος, φαίνονται καὶ οἱ περὶ τὸν ναὸν ἐπὶ τῶν μετο-
 πῶν καὶ τῆς ζωφόρου ἐπειρασμένοι τύποι ἱκανῶς
 προσφύει εἰς τὸν ὄρισμόν του ὅπερ παρατηροῦ-
 μεν μόνον πρὸς παραμυθίαν ἐκείνων, ὅσοι δοξά-
 ζουσιν ὅτι τὰ τοιαῦτα καλλωπίσματα πρέπει νὰ
 ἔχωσι σχέσιν τινὰ μετὰ τοῦ τιμωμένου θεοῦ. Δυνά-
 μεθα μάλιστα ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸν πρωτα-
 γωνιστὴν τῆς ὑπὲρ τὸν πρόναον Γίγαντομαχίας
 αὐτὸν τὸν Ἄρην, ὅστις μετείχε καὶ τούτου τοῦ
 ἀγῶνος 62). Λυπηρὸν μόνον εἶναι, ὅτι τὰ εἰς
 τοὺς ἀετοὺς 63) τοῦ ναοῦ ἀγάλματα, ἅτινα πιθα-
 νῶς παρίστανον πράξεις τοῦ ἐγγεσπάλου θεοῦ, δὲν
 σώζονται πλέον.

Ἄλλο τι περὶ τοῦ Ἀθηναίου ναοῦ τοῦ Ἄρεως δὲν
 εἶναι γνωστόν μόνον τὸ ὑπὸ τὴν πλησίον εἰκόνα
 τοῦ Δημοσθένους ἐπίγραμμα φαίνεται, ὅτι αἰνίτ-
 τεται τὴν γειτονίαν του 64). Ὄκοδομήθη δὲ κατὰ
 τὴν ἑκατονταετηρίδα τῶν πολεμικῶν κατορθωμά-
 των τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὰ Μηδικὰ καὶ πρὸ τοῦ
 τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς ἀπο-
 δεικνύουσι τὰ ἐν τε τοῖς φατνώμασι καὶ ἐπὶ τῶν
 καλυμάτων τῆς ὀροφῆς ἐγγεγραμμένα στοιχεῖα
 (ὄντα γνωρίσματα τῶν λιθουργῶν) τὰ ὅποια π. χ.
 τὸ Λ. ἀντὶ τοῦ Γ. εἶναι τῆς πρὸ Εὐκλείδου γραμ-
 ματικῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ τροπαιούχος Κίμων ὠ-
 κοδόμησε μὲν πολλὰ, μάλιστα περὶ τὴν ἀγορὰν,
 χωρὶς ὅμως νὰ γνωρίζωμεν καθ' ἕκαστα τὰς οἰκο-
 δομὰς του, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι αὐτὸς ἀνέγειρε
 καὶ τοῦ Ἄρεως τὸν ναόν. Πλὴν τοῦτο μένει ἀ-
 δηλον 65).

Ἀφ' οὗ οὕτως ἐσπούδασα ν' ἀποδείξω τὴν γνώμην
 μου διὰ συνεχῶν ἐπιχειρημάτων, ἔχω ἀκόμη ν'
 ἀναφέρω περιστάσιν ἱκανῶς ἀξιοσημείωτον, ἥτις
 καὶ αὐτὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑποστήριγμα
 τῶν λόγων μου. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως εὐρί-

62) Claudian. Gigantom. 75—90.

63) Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀετοὺς ἦσαν ἀνὰ 6 ἢ 7 ἀγάλ-
 ματα, ὧνπερ τὰ ἴχνη παρατηροῦνται ἀκόμη, καὶ ὄχι μόνον
 εἰς τὸν πρὸς Ἀνατολάς ἀετὸν, καθὼς ἐσφαλμένως λέ-
 γει ὁ B r o e v d s ἐδ., Voy. II, p. 160, n. 7.

64) Ψ ε υ δ ο π λ ο ὑ τ. 10 βήτ. ἐν Δημοσθ. σελ. 847.
 Εἴπερ ἴσην βῶμην γνώμη, Δημοσθενες, ἔσχες,
 Οὐπότ' ἂν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἀρῆς Μακεδόν.

65) Ὁ Κορινθὸς (πάτρια Κωνσταντινίου πόλεως) ἔχει
 μὲν τινα περὶ τεχνουργημάτων ἀπενεχθέντων ἐκ τοῦ ναοῦ
 τοῦ Ἄρεως εἰς Κωνσταντινούπολιν (Leake, Topogr. Finl-
 S. 48). ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ εἴρω τὸ βιβλίον.

σκεται πρὸ ἀμνημευμένων χρόνων μεγίστη στήλη
 ἐπιγεγραμμένη καταλόγους τινὰς πρυτάνεων καὶ
 αἰσίων τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἥτις
 φαίνεται ὅτι μετεκομίσθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν χριστιαν-
 ῶν ἐκ τῆς πλησίον Θόλου, καὶ μετεσκευάσθη εἰς
 βαπτιστήριον. Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων 66) τὰ
 πρῶτα ἀντίγραφα ἐποιήθησαν ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ
 Ἀγκωνίτου, περιηγησαμένου τὴν Ἑλλάδα περὶ
 τὰ μέσα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος 67) καὶ
 ποῦ λέγει αὐτὸς ὅτι ἦρε τὴν στήλην; Ad ædem
 martioream Martis in agro Athenarum!
 Ἀθήνησιν ἐν τῷ μαρμαρίνῳ γὰρ τοῦ Ἄρεως. »
 Μήπως ὁ Κυριακὸς τυφλῆ τινὶ τύχῃ ἐμάντευσε τὸ
 ἀληθινὸν ὄνομα τοῦ ναοῦ; δὲν πρέπει μᾶλλον νὰ ὑ-
 ποθέσωμεν, ὅτι εἶδεν ἀκόμη ἀσφαλές τι τεκμήριον,
 οἷον ἐπιγραφὴν τινα, ἢ τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀγάλ-
 ματα ἐξ οὗ ἐπορίσθη τὴν ὀνομασίαν ἐκείνην; Τὸ
 ἡμερολόγιον τοῦ Ἀγκωνίτου, ὅπερ ἔμελλε νὰ λύσῃ
 τοῦτο τὸ δίλημμα, κατὰ δυστυχίαν δὲν ἐξεδόθη ἀ-
 κέραιον, καὶ ἀγνοοῦμεν, ἂν τὸ χειρόγραφον, μὲ πολ-
 λὰ διαγραφὰς, σώζεται ἀκόμη εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ
 Βαρβερινῇ βιβλιοθήκῃ 68). Ἐντοσούτῳ ἡ μαρτυ-
 ρία του εἶναι πολλὰ σπουδαία διὰ τὸ προκείμενον
 ζήτημα, ἐπειδὴ τοῦλάχιστον δεικνύει, ὅτι ἡ κοινὴ
 παράδοσις, καθ' ἣν ὁ ναός τοῦ Ἄρεως μέχρι τοῦδε
 ὀνομάζετο Θησεῖον, εἰς τὸν δέκατον πέμπτον
 αἰῶνα δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι καὶ
 αὐτὴ ἡ ὀνομασία, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ἀγγέσμου ἀντὶ
 Λυκαβητοῦ, εἰσῆχθη διὰ τῆς ἐπιπολαίου κρίσεως
 τῶν πρώτων περιηγητῶν, καὶ ἔπειτα ἄνευ ἐξετά-
 σεως ἐπιστεύετο ὀρθῆ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων.

5.

Ἐξέθεσα μέχρι τοῦδε τοὺς κυριώτερους λόγους,
 εἰς τοὺς ὁποίους ἡ γνώμη μου ἐπιστηρίζεται, καὶ
 ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ὀρθὸν ἢ ἐσφαλμένον αὐτῆς κυ-
 ρίως μέλλει νὰ κριθῇ. Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον
 θὰ ἀναπτύξω ἄλλα τινὰ τεκμήρια, ὅσα ἐκ τῶν
 προειρημένων αὐτομάτως παρέπονται διὰ νὰ δεί-

66) C. J. G. I, n. 190—193

67) Κατὰ τὸ 4437.

68) Περὶ Κυριακοῦ τοῦ Ἀγκωνίτου καὶ τοῦ ἡμερολο-
 γίου του παρά E. Boeckh, praef. ad C. J. C. I. p. IX.
 Leake, Topogr. von Athen, Einl. S. 73. Kruse,
 Hellas, 1, S. 72. Αἱ παρ' αὐτοῦ συλλεγεθεῖσαι ἐπιγρα-
 φαὶ ἐξεδόθησαν τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τὴν Ῥώμην.
 Inscriptions seu epigrammata Graeca et Latina.
 collecta per Jlyricum etc, Romae 1744 fol.

ξω, ὅτι ὅλα ἐν ἑαυτοῖς συμφωνοῦσι, καὶ καλῶς
 συνέχονται μετ' ἀλλήλων.

α. Τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς ἔκειτο, κατὰ τὰς
 προηγουμένας παρατηρήσεις, εἰς τὸ κοίλωμα τὸ
 μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Ἀγο-
 ραίου Κολωνοῦ, ἔχουν εἰς θέσιν κάθυγρον καὶ
 εἰς τὴν συρρέουσαν τὰ ἐκ τῶν περὶξ ὑψωμάτων ὕδατα
 ἄλλ' οὐχὶ καθὼς ἐνόμισεν ὁ Λήκιος ἐπὶ τοῦ ξηροῦ
 καὶ πετρώδους λόφου πρὸς νότον τοῦ Ἀρείου
 Πάγου, μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς Πνυκός.
 Τούτου δὲ ὁμολογουμένου, δὲν ἀποροῦμεν πλέον,
 πῶς ὁ Κίμων ἠδυνήθη νὰ φυτεύῃ πλατάνους ἐπὶ
 τῆς ἀγορᾶς 69), καὶ πῶς ἠδυνήθησαν αἱ πλατάνοι
 αὐταὶ νὰ βλαστήσωσιν ἐν ᾧ, ἐὰν τὰς ἐφύτευεν
 εἰς ἀκείνο τὸ πετρώδες ἔδαφος, ἤθελον πάθει τὴν
 τύχην τῶν προτέρων ἐκεῖ φυτευθέντων.

Τὸ κάθυγρον καὶ πηλώδες τοῦ ἐδάφους τῆς
 ἀγορᾶς ἀποδεικνύεται καὶ δι' ἑτέρου τεκμηρίου.
 Ὁ Θουκυδίδης διηγείται 70), ὅτι Φρόνιχος τις
 ἐφρονεῖτο ἐν τῇ ἀγορᾷ πληθούσῃ, καὶ πλησίον τοῦ
 Βουλευτηρίου ὁ δὲ Λυκούργος ὁ Λυκόφρονος λέ-
 γει περὶ τοῦ αὐτοῦ φόνου, ὅτι ἐπράχθη παρὰ τὴν
 κρήνην τὴν ἐν τοῖς Οἰσίνισις 71). Ἐπομένως ἦσαν
 ἐν τῇ ἀγορᾷ, πλησίον τοῦ Βουλευτηρίου, καὶ ὕ-
 दाτα ναματιαῖα, καὶ δένδρα τοῦ πλέον φιλόγρου
 εἶδους, οἰσῦται. Αὐτόθι δὲ εἶναι καὶ τὴν σήμερον
 ἀκόμη κρήνη.

β. Μετὰ τὴν Βασιλείου Στοᾶν καὶ τὴν τοῦ
 Ἐλευθερίου Διδος ὁ Pausanias ἀναφέρει ἄλλην
 Στοᾶν τῶν δώδεκα θεῶν (1, 3, 2): « Στοᾶ δὲ
 » ὀπισθεν ὠκοδομηταὶ γραφὰς ἔχουσα θεοὺς δώ-
 » δεκα καλουμένους. » Ὁ δὲ Ψευδοπλούταρχος
 λέγει, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Pausanias (1, 8, 5) πλησίον
 τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως μνημονευομένη εἰκόνα τοῦ
 Δημοσθένους ἔκειτο πλησίον τοῦ βωμοῦ τῶν 12
 θεῶν (Ψευδοπλ. 40 βήτορ. ἐν Δημοσθ. 462
 Τχγ. «κεῖται δὲ εἰκὼν πλησίον τοῦ περισχοινί-

69) Π λ ο ὑ τ. Κίμ. 13. Ἀ ρ ι σ τ ο ρ. Γεωργίος (παρ'
 Ἡρακλείωνι σελ. 83. Aristiph. fragm 462 Dind.). Μία
 τῶν πλατάνων τούτων ἦν παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Δημο-
 σθένους (Π λ ο ὑ τ. Δημοσθ. 31).

70) Θ ο υ κ. 8, 92: Φρόνιχος -- πληγείς ὑπ' ἀνδρὸς
 τῶν περιπόλων τινὸς ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ πληθούσῃ
 καὶ οὐ πολλὸν ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀπελθὼν, ἀπέθανε πα-
 ραχρῆμα.

71) Λ υ κ ο ὕ ρ γ. κ' Λ ε ω κ ρ. 30. Φρονίχου γὰρ
 ἀποσπαγμένου νύκτωρ παρὰ τὴν κρήνην τὴν ἐν τοῖς Οἰ-
 σίνισι κ. ἐ.

Περὶ τοῦ φόνου τούτου πρβ. καὶ Ἀ υ σ ί α ν κατ' Ἀγο-
 ράτ. σελ. 433 Τχγ.

» σματος και του βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν). Ἐκ τούτων γίνεται πιθανόν, ὅτι ὑπῆρχεν σχέσις τις μεταξὺ τοῦ βωμοῦ καὶ τῆς στοᾶς τῶν δώδεκα θεῶν. Ἰσως ὁ βωμὸς ἐκλήθη οὕτω, διότι ἐκεῖτο πρὸ τῆς στοᾶς, ἢ τοῦμπαλιν (ἐπειδὴ ὁ βωμὸς ἐκεῖνος ἦν ἀρχαιότατος 72), ἢ στοὰ ἐπωνομάσθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐκομίσθη γραφαῖς ἀναλόγως πρὸς τὸ ὄνομά της. Ἀποδεικνύεται δὲ, ὅτι ἀμφότερα ταῦτα τὰ μνημεῖα (ἐπειδὴ ἦσαν ὀπισθεν τῆς Βασιλείου στοᾶς, τὴν ὁποίαν ὁ περιηγητὴς εἶχεν ἐν δεξιᾷ) ἔκειντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως.

γ'. Οἱ ἀνδριάντες τῶν Ἐπωνύμων, οὓς τινες ὁ Πausανίας ἀναφέρει ὀλίγον πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Δημοσθένους, ἔκειντο ἐπομένως νοτιοανατολικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως. Ὅθεν ἀποκτᾷ μεγάλην πιθανότητα ἡ γνώμη ἐκείνων, ὅσοι ἤδη δι' ἄλλους λόγους, καὶ μάλιστα διὰ τὸ σχῆμά των καὶ διὰ τοὺς τύπους τῶν βᾶθρων των, ἐνόμισαν, ὅτι εἰς τοὺς Ἐπωνύμους ἀνήκουσιν οἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ δύο κολοσσιαῖοι ἀνδριάντες.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ παρόν. Παράδειδω δὲ τὸ φυλλάδιον τοῦτο εἰς χεῖρας τοῦ δημοσίου οὐκ ἄνευ φόβου. Διὰ μὲν τὸ ὄρθον τοῦ πράγματος δὲν φοβοῦμαι πολὺ, διότι ἐσκέφθην ὠρίμως καὶ πολὺν χρόνον καὶ ἂν ἴσως ἐκ τῶν παρέργων τινὰ εἶναι, ὡς φιλεῖ γενέσθαι εἰς ἐρεύνας τόσον ἐπιφαλεῖς, ἐπιδεικτικὰ διορθώσεως, ἔχω ὅμως τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ κύριον ζήτημα ἀπεδείχθη ἱκανῶς, καὶ θέλει ἐπικυροῦσθαι δι' ἄλλων ἀνακαλύψεων, ἅμα γένωνται ἐκτενέστεραι ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ καὶ περὶ τοὺς κολοσσιαῖους ἀνδριάντας μέρη τῆς πόλεως. Ὁ δὲ φόβος ὃν αἰσθάνομαι, συνίσταται εἰς ἄλλο τι. Εἶναι φυσικὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ νὰ ἀγαπῶμεν καὶ αὐτὰς τὰς προλήψεις μας, ὅσας διὰ πολυχρονίου πικραδόμεως παρελήφαμεν, τὸ νὰ υπερασπιζώμεθα τὰς δόξας ὅσαι διὰ τῆς συνήθειας ἔγιναν προσφιλεῖς εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ ἀντιτείνωμεν εἰς ὅποιον ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ τὰς συνήθεις ἐκείνας δόξας, καὶ νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ δι' ἄλλων ὀρθοτέρων. Ὅμιλῶ ἐνταῦθα ἐκ πεύρας διότι ἐνθυμούμαι, ὅτε πρὸ ἐξ σχεδὸν ἐτῶν περιηγητῆς τις τὸν πρῶτον ἐσφαλμένως καλούμενον Ἀγγεσμὸν ἀπέδειξε Λυκαθητὸν, πόσον κ' ἐγὼ ἀντέτεινα, μεχριστότου διὰ τῶν ἀποδείξεών του ἐπέισθην. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐλπίζω ὅτι καὶ ὁ νομι-

72) Περὶ τοῦ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν πρὸς. Ἡ ρ 6 δ. 2, 7. 6, 108. Θ ο υ κ. 9, 54. Ξ ε ν ο φ. Ἰππικ. 3, 2. C. J. G. I, n. 525.

ζόμενος ναὸς τοῦ Θεσέως θέλει εὑρεῖ πολλοὺς υπερμάχους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἐπιχειρήμα μου κατ' ἀρχὰς θέλει φανῆ ριψοκίνδυνον τόλμημα. Τοὺς ἀνταγωνιστὰς τούτους παρακαλῶ νὰ ἐνθυμῶνται, ὅτι εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ὁ μόνος σκοπὸς εἶναι ἡ εὔρεσις τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι οὐδ' ἐγὼ ἄλλον προεθέμην. Ἄς ἐξετάσωσι λοιπὸν ἀπαθῶς καὶ ὠρίμως τοὺς λόγους μου ἄς ἐξελέγξωσιν ὅσα εὐρίσκουσιν ἀτέκμαρτα, καὶ ἄς παραδεχθῶσιν εὐλικρινῶς, ὅσα εὐρίσκουσιν ἐχόμενα ἀληθείας! Ἐὰν δὲ ἴσως παρ' ἐλπίδα ὅλαι αἱ παρατηρήσεις μου ἀποδειχθῶσιν ἐσφαλμέναι, καὶ ἐὰν δι' ἄλλων ἰσχυροτέρων, μηκέτι δὲ γνωστῶν τεκμηρίων ὁ φιλόπολις καὶ ἐπισεικὴς Θεσεὺς ἐγκαθηδρῶθῃ πάλιν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον του ἀντὶ τοῦ μισοφόνου Ἄρεως τότε ἐγὼ πρῶτος θὰ χαρῶ εὐλικρινῶς, διότι ἀμφίβολον ζήτημα τῆς τῶν Ἀθηναίων τοπογραφίας ἐλύθη βασιμῶς, καὶ διότι ὁ θεμελιωτὴς εὐνόμου πολιτείας ἦρος ἀπέλαβε πάλιν τὰς ὀφειλομένας εἰς αὐτὸν τιμὰς.

ΠΕΡΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ. (1)

Τὸ πρῶτον τοῦ Ζαγορίου ἐπάγγελμα, καθὰ τινὲς διατείνονται καὶ καθὰ ἐκ παραδόσεως μανθάνομεν, ἦτο τὸ ποιμενικῶς ζῆν, ὅπερ νῦν ὀλιγισταὶ ἐπιτηδεύουσιν, ὕστερον δὲ καὶ περὶ τὴν γεωργίαν ἐνησχολοῦντο ἀλλὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἐπαυξηθέντος διὰ τῆς ἐκ τε τῆς ἄλλης Ἠπείρου καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν μετοικήσεως πολλῶν ξένων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν πατρίδα των, ὡς οἱ κάτοικοι καὶ ἄλλων νῦν μερῶν τῆς Ἠπείρου, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν, καὶ πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀφοῦ ἡ πετρώδης καὶ ἄγονος γῆ, ἢ κεκαλυμμένη τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ὑπὸ χιόνος καὶ πάγου, δὲν παρέχει αὐτοῖς τὰ πρὸς διατήρησιν τῆς οἰκογενεῖας ἀναγκαῖα. Ὁ ἀποχωρισμὸς καὶ ἡ ἐκ τῆς πατρίδος ἀπομάκρυνσις τοῦ Ζαγορίου ἴνε τὸ συγγινητικώτατον ἅμα καὶ θλιβερώτατον θέαμα, ὅταν μάλιστα μακρὰν τῆς χώρας του παρακολουθούμενος μέχρι τινὸς διαστήματος ὑπὸ τῶν συγγενῶν, φίλων καὶ πατριωτῶν ἀποχαιρετᾶται πολλά ἔσματα ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ἄδόξενα ἐν τε πανηγύρεσι καὶ συναναστροφαῖς καὶ ἀλλαχοῦ ἀπεικονίζουσι τὴν θλίψιν αὐτῶν ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ χαρακτηριζόμενῳ καὶ αὐτοῦ τοῦ θα-

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 71.

νάτου λυπηροτέρῳ. Τὸ ἐν Βλαχίᾳ ταξιδεῖδιον μάλιστα, ἐπειδὴ οἱ ἐκεῖ ταξιδεύοντες πολλὰ ἔτη μακρὰν τῆς πατρίδος διαμένουσιν, ἐνιοὶ δὲ καὶ δὲν ἐπιστρέφουσιν, οὐδ' ἔχουσιν ἀλληλογραφίαν συχνήν, ἄτε μὴ ὑπαρχούσης συγκοινωνίας τακτικῆς, θεωρεῖται ἐπονεϊδίστον καὶ μισθόν. — Ὀλίγον ἀπομακρυνθέντα τὸν Ζαγορίσιον τῆς πατρίδος του δὲν τρομάζει τὸ ταξιδεῖδιον τὰ πάντα ὑπομένει μετὰ γενναιότητος οὐ τῆς τυχεύσεως, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὰ ψύχη τοῦ χειμῶνος καὶ τὰ κινικὰ καύματα καὶ πάσας τὰς ὁμοίας ταύταις κακουχίας. Πανταχοῦ εὐρίσκει τὴν Ζαγορίσιον, τὰ πάντα ἐπιχειροῦντα ἀπὸ τοῦ κατωτάτου ἐπαγγέλματος μέχρι τοῦ ἀνωτάτου χωρὶς νὰ τῷ μέλη τίποτε, εἰμὴ μόνον ἐπιστρέφων ἐν τῇ πατρίδι του νὰ κατορθώσῃ νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγα χρήματα. ἡ ἐν ζενιτεῖᾳ διαμονὴ εἰς τινὰς μὲν γίνεται πολυχρόνιος, εἰς ἄλλους δὲ καὶ ἐξαμηνιαία ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ τῆς πατρίδος των κοινὰ καὶ εἰς διασκεδάσεις ἐνασχολοῦνται ὅλοι δημοῦ κατὰ πᾶν ἔτος καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ μέσῳ τῆς χώρας εἰς τι ἐπὶ τοῦτο προσδιωρισμένον μέρος ἐκλέγουσι τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς ἐφόρους, τὸν προεστῶτα, ὅστις τοὺς ἀντιπροσωπεύει ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς Ἰωάννινα, τοὺς βουκόλους, αἰγοβοσκούς κτλ. συχνότατα διὰ ταῦτα διαπληκτίζονται καὶ ἀντίθετοι πολλάκις μερίδες σχηματίζονται (κόμματα) τὰ κοινῶς ἀποφασισθέντα ὑπὸ τῶν εὐρισκομένων δὲν ἀκυροῦνται ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα.

Οἱ ἐκ τῆς ζενιτεῖας ἐπανερχόμενοι συντελοῦσι πολὺ εἰς τὰς πανηγύρεις διότι πᾶσα χώρα ἔχει ἡ τελεῖται ἐν αὐτῇ πανηγύρις τις εἰς μνήμην τοῦ πολιούχου Ἁγίου, ὅποτε καὶ ἐκ τῶν πλησιοχώρων συνέρχονται συγγενεῖς καὶ φίλοι ἀνανεοῦντες καὶ ζενώτερον συσφιγγόντες τὴν συγγένειαν ἢ φιλίαν. Κατὰ τὰς πανηγύρεις ταύτας περὶ τὸ μέσον τῆς χώρας γίγνεται μέγας χορὸς ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κυκλικῶς ὄρχουμένων πρὸς μουσικὴν (βιολιά) ἢ ἀδόντων μετὰ τῶν χορῶν διακρίνεται ὁ Ζαγορίσιος, ὅστις δὲν ἔχει ἐξέμνημον βῆμα πολὺ πλοκον. — Οὐδεμίᾳ χώρᾳ μένει ἕνεκα τῆς ἀποδημίας ἄνευ ἀνδρῶν, καθότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ μὲν πρεσβύτεροι καὶ τινες τῶν πλουσίων δὲν ταξιδεύουσιν, οἱ δὲ ζενιτεύομενοι εἰς διαφόρους τόπους συμβαίνει νὰ ἐπιστρέφωσι καὶ εἰς ἄλλο διάστημα χρόνου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ κατὰ τὸ καλοκαίριον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ζενιτευομένου συνειθίζουσιν οἱ συγγενεῖς νὰ συνέρχωνται ἐν τῇ οἴκῳ του φέροντες ἐστίαματα (κανίσκια,

ἐρχόμενα, κινήματα) καὶ συνεστιῶνται. Οἱ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διαιτώμενοι καὶ μετὰ πολλῶν πάσης τάξεως ἀνθρώπων συναναστρεφόμενοι κατάρθωσαν ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς πατρίδας των νὰ εἰσαγάγωσι τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πολυτέλειαν. σπάνιως οἱ ταξιδεύομενοι ἐγκαταλείπουσι τὰς πατρίδας των, ἢ δὲ ἐγκατάλειψις καταδικάζεται ὑπ' ὅλων ἀνεξαιρέτως, καὶ μετὰ μεγίστης περιφρονησεως καὶ ἀποστροφῆς τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναφέρονται. Ἐξαιροῦνται ὅσοι πρὸ πολλοῦ μακρὰν τῆς πατρίδος ζῶντες καταναλίσκουσι τὸν κολοσσιαῖον των πλοῦτον ἢ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς ἀνέγερσιν καὶ διατήρησιν πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, εἰς περιθάλψιν πτωχῶν οἰκογενειῶν κτλ. Συνελόντι εἰπεῖν οἱ Ζαγορίσιοι συνειθισμένοι ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σκληραγωγίαν πρὸς οὐδὲν λογιζονται τὰς ἰδιοτροπίας τῆς τύχης, καὶ ἕνεκα τῆς φιλεργίας καὶ οικονομίας περιστάσεων τυχόντες εὐνοϊκῶν γίγνονται πλούσιοι καὶ κραταῖοι. ἴνε πρὸ πάντων ἐπιτηδεύονται, εὐφρεῖς, ἱκανώτατοι νὰ ἐπιχειρῶσι μεγάλα καὶ διὰ τῆς ὑποκριτικῆς των ταπεινότητος νὰ κατορθῶσι πολλά.

Ἐγχώριος ἐνδυμασία ἴνε ποδήρης Ἀσιανὴ ἐσθῆς (ντλαμάς) μετὰ ἐπενδύτου ἀχειρώτου οἶον χλαῖνης ἐνδοθεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κροκωτοῦ, χρώματος μέλανος καὶ εἰς ὀλίγα χωρὶς λευκοῦ (φλοκκοτό φλοκκάτα) κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τουρκικῆς πῖλος (φέσι) καθόσον δὲ συμμορφοῦνται ἐκάστοτε μὲ τὰς ἐπικρατούσας εἰς ἐκάστην πόλιν, ἔνθα ταξιδεύουσιν, ἐνδυμασίας μεταβάλλουσι τὴν ἐγχώριον, ἥτις θέλει ἐκλείψει τάχιον.

Πρὶν δὲ τὰ περὶ τοῦ Ζαγορίου ἀποπερατώσωμεν ἄς μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα καὶ τι προσῆπτον μῶμον εἰς τινὰς τῶν Ζαγοριῶν ὀλίγων μόνον χωριῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν, οὓς πολλάκις καὶ οἱ ἐν πόλεσιν ἐκτιμῶσι καὶ ἐσβόνται ὑπῆρχε πρότερον πληθὺς αὐτοδιδάκτων, οἵτινες καταχρώμενοι πᾶσαν εὐσυνειδησίαν περιήρχοντο τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ δι' ἐπιτηδεῖων μέσων ἠπάτου τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀμαθεῖς ἑταιρία δὲ ὅλη μεταχειριζομένη καὶ ἴδιον διαλεκτικὸν ἰδίωμα κατέφευγεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης καὶ Βουλγαρίας καὶ κατώθων ἐνίοτε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπιστήμονας, εἰ που ἠύρισκοντο τοιοῦτοι, διὰ τῆς ἱκανότητος καὶ ἀγυρτείας νὰ ἐκδιώκῃ. (Ματσουκάδες) τσαρλατάνοι. Καταφιανοί.) ἴνε ἀληθὲς ὅτι νῦν ὀλιγόστου-

σαν, και μόνον τινάς πατροπαράδοτον δεξαμέ-
νους τὸ ἐπάγγελμα και μετ' ὀλιγοτέρας ἰσως ἀ-
συνειδησίας ἐκτελοῦντας τοῦτο εἰς ἀπολιτίστους
τόπους ἀκόμη και τὴν σήμερον ἀπαντᾷ τις, ἀλλ'
ὅμως δὲν δυνάμεθα και νὰ τὸ σιωπήσωμεν. Πλεῖ-
στα ἀνέκδοτα τὰ πολλὰ μυθώδη διηγῶνται
περὶ τῶν αὐτοδιδάκτων τούτων ἰατρῶν, και
πλεῖστοι δεόντως ἐκωμώδησαν αὐτούς· πᾶσα δὲ
χώρα τοὺς ἀποστρέφεται, και πολλοὶ ἐπιστρέ-
φοντες εἰς τὰς πατρίδας τῶν δὲν μετέρχονται τὴν
τέχνην τῶν. Σημειωτέον ὅτι ὑπάρχουσι και τι-
νες πρακτικοὶ ἰατροὶ, οἵτινες μετ' ἐπιστημόνων
συζήσαντες και πολλὰ μελετήσαντες, ὡς ἐκ τού-
του δὲ και εἰς πολλὰς τῶν κατοικίων ἀσθενείας
ἐπιτυχάνοντες δὲν κατατάσσονται εἰς τὴν χο-
ρείαν τῶν ἀληθῶς ἀπατεῶνων· τοὺς ἐμπειρικούς
τούτους ἰατροὺς εἰξεύρουσι δεόντως και οἱ ἐπιστή-
μονες νὰ ἐκτιμῶσι και ἡ ἐπαρχία νὰ τοὺς ἀνέ-
χεται.

Ἡ Ζαγορισία μένει πάντοτε εἰς τὸ χωρίον
τῆς· ἴνε σεμνή, καθαρὰ, φίλεργος, δεισιδαί-
μων, ἀφιερῶται εἰς τὰς οἰκιακάς φροντίδας,
εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, και εἰς τὴν καλ-
λιέργειαν τῆς γῆς· ἡ ὠραιότης αὐτῆς ἴνε ἐξαι-
σία και διακρίνονται τῶν ἄλλων. Ἡπειρωτῶν
ἐκτὸς μικρῶν ἐξαίρεσεων ἡ ἀπλότης, ἡ πρὸς τοὺς
ἀνδρας τῶν ὑπακοῆ και εἰλικρινῆς ἀγάπη, ἡ πρὸς
τὰ τέκνα τῶν μητρικὴ στοργή, ἡ πρὸς τοὺς ξένους
εὐγενῆς συμπεριφορὰ και φιλοξενία, ταῦτα πάντα
τὰς καθιστῶσι ἀξίας τῆς ἀγάπης και ὑπολήψεως
τῶν ἀνδρῶν τῶν και τῶν εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῶν
ξένων περιηγητῶν ἀπονεμομένων ἐπαίνων. Ὁ κα-
κῶς ἐνοούμενος πολιτισμὸς και ἡ πολυτέλεια
εἰσαχθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐκτὸς
τῶν ἄλλων κακῶν ἐπαπειλεῖ νὰ εἰσαγάγῃ και τὰς
ἐν ταῖς πόλεσι διαφθοράς. Παρατηρητέον δὲ μό-
νον ὅτι ὅπου ἔπαυσεν ἡ τῶν ἀγρῶν ὑπ' αὐτῶν
καλλιέργεια και εἰσῆχθησαν αἱ ἐξ Ἰωαννίνων προς-
πεποιημένοι περιποίησεις και οἱ νέοι συρμοὶ,
ἀπαντᾷ τις ἔχνη διαφθορᾶς δυνάμενα νὰ φοβί-
σωσι ἰσως και τοὺς ταῦτα εἰσαγαγόντας. — Τὴν
τῶν συζύγων και συγγενῶν στέρησι διασκεδά-
ζουσι διὰ τῶν καθημερινῶν ἐργασιῶν· τὸ ἑσπέρας
κεκμηκυῖα μικρὸν μετὰ τὸ δεῖπνον ἀποκοιμίζον-
ται, ἀπὸ πρωίας δὲ ἐξακολουθοῦσι τὰς συνήθεις
ἐργασίας τῶν· τὴν Κυριακὴν ἡ ἑορτὴν καταπαί-
ουσαι τούτων μεταβάλλουσι και τὸν βίον τῶν· ὁ
ξένος ἐκθαμβὸς παρατηρεῖ τὴν μεταβολὴν ταύ-
την, διστάζει νὰ εἴπῃ ἂν εὐρίσκεται εἰς πόλιν ἢ

εἰς χωρίον· καλῶς εὐτρεπισμένοι και καλλω-
πισμένοι (συγυρισμένοι) μετὰ συστολῆς και κοσ-
μιότητος προσέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὸ
δὲ μετὰ ταῦτα φιλοφρονέστατα ὑποδέχονται
τὰς ἐπισκέψεις, εἰς τινα δὲ χωρία και ἀνταπο-
δίδουσι ταύτας· τὸν χειμῶνα διαμένουσιν εἰς τὰς
οἰκίας τῶν πλέκουσι, κεντίζουσι, τινές και ὑφαί-
νουσι, πλεῖστοι δὲ τὰ πρὸς ἰδίαν ἢ και ὄλων τῶν
ἐν οἴκῳ ἐνδυμασίαν ἐπιτήθεια παρασκευάζουσι.
Τὴν νύκτα συνήθως συνέρχονται εἰς μίαν οἰκίαν
αἱ γερνιάζουσαι και διασκεδάζουσιν εἴτε ἐργα-
ζόμεναι και ἐνταύτῳ ποτὲ μὲν διηγούμεναι πα-
ραμύθια ἀλληγορικῶς μετὰ πολλῶν προλήψεων
και δεισιδαιμονιῶν ὑφασμένα, ποτὲ δὲ ᾄδουσαι,
εἴτε παίζουσι ἀπλῶς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.
Ἐνὶ λόγῳ ἡ Ζαγορισία ἴνε καλὴ οἰκοδόμοισα, πι-
στὴ σύζυγος, φιλόστοργος μήτηρ, περιποιητικὴ
κυρία και ἀπλοϊκὴ.

Ἡ συνήθης ἐνδυμασία ἴνε ἀπλουστάτη και σύμ-
φωνος πρὸς τὸ κλίμα τοῦ Ζαγορίου, οἶνει ἡμι-
πολιτισμένης γυναικός. Ἐσθῆς δηλαδὴ ποδῆρης
στενῆ εἴτε ἐγγωρίου παραγωγῆς ἐξ ἔριου, εἴτε
και ἐξ εὐρωπαϊκῶν μεταξωτῶν ἢ μὴ ὑφασμάτων·
ἐπενδύτης μικρὸν τι διαφέρειν τοῦ ἀνδρείου ἢ
ὄλως σχεδὸν περικεντημένος σερικῶ πλέγ-
ματι (γαϊτανίῳ) ἐρυθροβαφεῖ, ἢ μόνον περὶ τοὺς
ὄμους και τὰ ἄκρα. Ἐκτὸς τῆς ἀπλουστάτης
ταύτης ἐνδυμασίας βλέπει τις ἐνιαχοῦ και τὴν
τῶν πόλεων, μηδεμιᾶς φροντίδος ληφθείσης ἂν
συμβιβάζεται πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τόπου και
δὲν ἴνε ἐπιβλαβῆς και τρόπον τινα προπαρα-
σκευῆ εἰς μετανάστευσιν, τούναντίον δὲ εἰς ὀλί-
γιστα χωρία πλησιάζει μᾶλλον εἰς τὴν τῶν χω-
ρικῶν. Τὴν κεφαλὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καλύ-
πτουσι διὰ μαντηλίου καταρρέοντος ὡς οὐρὰ
ὀπισθεν ἢ περιδένουσι κοσμιῶς ἀφίνουσαι μικρὰν
τινα κόμην καταρρομένην ἐν μοίρᾳ κοσμήματος
πρὸ τῶν ὠτων (τσούφρι).

Ἡ ἐκπαίδευσις παρὰ Ζαγορισίοις θεωρεῖται νῦν
τὸ πρῶτιστον μέλημα. Πρὸ τοῦ δεκάτου ἐνά-
του αἰῶνος και ὀλίγον μετ' αὐτὸν ἐπεκράτουν
παρ' αὐτοῖς τὰ λεγόμενα κοινὰ γράμματα και
σχολεῖα· ὁ ἱερεὺς ἢ ἄλλος τις γνωρίζων τὴν
ὀκτώηχον και τὸ ψαλτήριον εἰσάγει τὰ παιδία
τῆς χώρας του ἢ εἰς τὸν οἶκόν του ἢ εἰς τὰ τῶν
ναῶν οἰκίματα (κελλία) ἢ τὰ τούτοις προσκεκολ-
λημένα δώματα (χαγιάτια). πρῶτον μάθημα ἦτο
τὸ σταυρὸ βοήθει μεῖ (+ α β γ . .) και τὰ πενα-
κίδια· μετὰ τοῦτο ἀνάγνωσις εἰς τὴν ὀκτώη-

χον (ἰφτοχού) ἐδιάβαζε και τὸ ψαλτήριον ἐμάν-
θανε τὰ γράμματα· ὁ περισσότερον προκόπτων
ἐγίνετο ἱερεὺς (παππᾶς) και ἀνέβαινε εἰς τὰ ἀνώ-
τατα τῆς χώρας του ἀξιώματα, ἢ προσελαμβά-
νετο γραμματικὸς παρὰ τοῖς διοικηταῖς και πλου-
σίοις Τούρκοις (μπέδαϊς)· μετὰ σεβασμοῦ και
ταπεινότητος και μὲ χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐβά-
διζεν ὁ μαθητῆς ἐξερχόμενος τοῦ σχολείου· συ-
ναντῶν ἄλλους ἔστεκε και ἐχαίρετα τοὺς πρεσβυ-
τέρους· οὐδεμίαν καθ' ὄδον ἐκαμνεν ἀταξίαν· ὄν-
τως ἦτο μετὰ τῶν τούτων και τῶν ἀπαιδευτῶν
μεγάλῃ διαφορᾷ· ὁ ἐπισκεπτόμενος χώραν τινα
ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ αὐτοὺς, τοῦτο σχεδὸν συμ-
βαίνει και σήμερον· διὰ τοὺς ἀτάκτους και ἀμε-
λεῖς ὁ δάσκαλος μετεχειρίζετο ἀληθῶς βασανι-
στήρια (βραδισμοὺς, φέλικας ἢ φάλαγγας κτλ.).
Τὴν Κυριακὴν ἢ τὰς σχολασίμους ἡμέρας και
ὄρας εἰς ὠρισμένον τι μέρος εἴτε μακρὰν ὀλίγον
τῆς χώρας εἴτε ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς συνήρχοντο
και ἐπαιζον, παίζουσι δὲ και νῦν διάφορα και
ποικίλα παιγνίδια, ὧν ἡ ἀρχὴ φαίνεται τῶν
πλείστων ἐλληνικῆ και ὀλιγίστων, καθὰ λέγου-
σιν οἱ ταῦτα εἰδότες, σαβανικὴ ἀλλ' ἐπειδὴ συνέ-
πεσε περὶ παιγνιδίων ὁ λόγος ἄς ἀναφέρωμεν ἐν-
ταῦθα, ὅτι και τὰ κοράσια παίζουσι παιγνίδια,
ὧν ὀλίγα μὲν ὁμοῖα εἰσι τοῖς τῶν παιδίων, τὰ
πλεῖστα δὲ μόνον πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν ἴ-
δια. — Ἐπανερχόμενοι δὲ εἰς τὰ περὶ ἐκπαι-
δεύσεως λέγομεν ὅτι μετὰ τινα καιρὸν ποῦ και
ποῦ ἐβλεπέ τις ἀναζωπυρωμένην τὴν ἀληθῆ παι-
δείαν· ὀλιγίστοι σπουδασάντες εἰς τὰς τότε δια-
τηρούμενας σχολὰς εἰς Ἰωάννινα και ἀλλαχοῦ ἤρ-
χισαν νὰ μεταφέρωσι και εἰς τὰς χώρας τῶν τὰ
γράμματα· και κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα
και μετὰ ταῦτα Ζαγορισίοις ἐδίδασκον εἰς τὰ
σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων και Ζαγορισίοις ἐπὶ πολὺ
διεύθυνε τὴν Ζωσιμαίαν σχολήν. Ἐν ἀρχῇ τῆς
παρούσης ἑκατονταετηρίδος ὁμογενεῖς πατριῶται
και κοινότητες ἤρχισαν νὰ περιθάλπωσι τοὺς
πτωχοὺς και νὰ συσταίνωσιν εἰς ὀλίγα τοῦ Ζα-
γορίου χωρία σχολεῖα. Τὰ χωρία ἤδη ἤρχισαν
νὰ ἀνθαμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλα· ἤρχισαν νὰ συ-
σταίνωσιν ἐλληνικὰ και ἀλληλοδιδασκτικὰ scho-
λεῖα και διατηρῶσι διδασκάλους εἴτε διὰ κλη-
ροδοτημάτων εἴτε διὰ συνεισφορῶν ἢ οἷον φόρων
διανεμομένων εἰς ἕκαστον κατὰ τὴν χρηματικὴν
ἀξίαν. Χάρις μεγίστη ὀφείλεται και δίκαιος
ἔπαινος εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἐκείνους, οἵτινες μα-
κρὰν τῆς πατρίδος τῶν εὐρισκόμενοι ἐφιλοτιμή-

θησαν νὰ διαλύσωσι τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας·
χάρις ὁμοίως μεγίστη και εἰς τοὺς φιλομούσους
ἐκείνους χωριανοὺς τοὺς κατορθοῦντας νὰ δια-
τηρῶσι σχολεῖα, καιτοὶ τῆς χρηματικῆς αὐτῶν
περιουσίας οὐσης ὀλιγίστης και πρὸς διατήρησιν
τῶν οἰκογενειῶν τῶν μόνον ὠρισμένης· ἀμφοτέ-
ρων τὰ ὀνόματα ἀνεξίτηλα μένουσιν εἰς τὰς καρ-
δίας παντὸς τοῦ καλὸν τῆς πατρίδος και τῆς ἐλ-
ληνικῆς φυλῆς ἐπιποθοῦντος.

Ἡ προκαταρκτικὴ παιδεία ἐν τοῖς σχολείοις
ἅπασι τοῦ Ζαγορίου διδάσκειται κατὰ τὸ μᾶλ-
λον και ἦττον καλῶς· μαθηταὶ ἀποπερατώσαντες
τὰς σπουδὰς τῶν εἰς Ἰωάννινα ἢ και ἀλλαχοῦ γί-
νονται διδάσκαλοι· ὁ μισθὸς τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
ὀλιγίστος. ἐνίοτε παρὰ τισὶ χωρίοις ἐπικρατεῖ
μεγίστη πρὸς τοὺς διδασκάλους φιλοξενία και
ξενισμὸς παραδειγματικὸς· οἱ διδάσκαλοι ἂν και
καλῶς ἐκπληρῶσι τὸ ἔργον τῶν, οὐχ ἦττον ὅμως
παρεκτρέπονται αὐτοῦ, ὅταν διδάσκωσι μαθή-
ματα ἀνώτερα τῆς δυνάμεως αὐτῶν τε και τῶν
μαθητῶν· ἐνῷ ὀφείλον μόνον σχολειακὰ μαθή-
ματα νὰ διδάσκωσι και προσπαθῶσι νὰ προγυ-
μνάζωσι τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν νεο-ἐλληνικὴν
γλῶσσαν, πολλάκις διδάσκουσι μαθήματα Γυ-
μνασιακὰ, και μὰ τὴν ἀλήθειάν τινες αὐτὰ τὰ
τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐλληνικά. — Ἡ ἀλληλοδι-
δακτικὴ μέθοδος, ἂν πρέπει και περὶ αὐτῆς νὰ
εἴπωμέν τινα, δὲν ἔλαβεν οἷαν ἔπρεπε νὰ λάβῃ
ἐπίδοσιν· ἴνε ἀληθές ὅτι ἔνεκα τοῦ ὀλιγοστοῦ
ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν
σχολείων δὲν δύναται κατὰ γράμμα νὰ ἐφαρμο-
σθῇ ἡ μέθοδος, ἠδύνατο ὅμως, ἂν ὑπῆρχον ἀλη-
θεῖς ἀλληλοδιδάκται, νὰ ληφθῶσιν ἐξ αὐτῆς ὅσα
ἦσαν ἀναγκαῖα και ἐπιτήθεια, και ταῦτα συγκε-
κραμένα μὲ ὅσα εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα εὐδοκίμου·
πρὸ πάντων δὲ τοῦ νὰ ἀσκῶσι τοὺς μαθητὰς εἰς
ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν, καλλιγραφίαν, και ἀριθμη-
τικὴν ἔπρεπε νὰ ἦ τῶν διδασκάλων πρῶτιστον
μέλημα· ἐπιτήθεια δὲ γυμνασίς εἰς τὸ τυπικὸν
τῆς Γραμματικῆς και εἰς ἄλλα μικρὰ τινα μαθή-
ματα, οἷον προπαρασκευῆ διὰ τὸ ἐλληνικὸν scho-
λεῖον, ἔπρεπε νὰ ἦ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Ὅταν οὕτω
παραλάβῃ καλῶς προκατηρτισμένους τοὺς μαθη-
τὰς ὁ ἐλληνικὸς διδάσκαλος δύναται τότε ἐπὶ
ἀσφαλῶν θεμελιῶν νὰ ἀρχίσῃ ν' ἀνεγείρῃ στε-
ρεὸν οἰκοδόμημα ἐπιτήθειον εἰς χεῖρας δεξιῶ-
τέρων διὰ τὴν περαιτέρω καλλιτεχνικωτέρων ἀπο-
τελέωσιν τοῦ ἔργου. — Μαθηταὶ ἀπολυόμενοι
τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου μεταβαίνουσιν εἰς τὸ κα-

λόν τῶν Ἰωαννίνων γυμνάσιον, ἢ μετέρχονται τὸ τοῦ πατρὸς ἢ καὶ ἄλλο ἐπάγγελμα εἰς Ἱωάννινα ἵνα οἱ περισσότεροι καὶ καλλίτεροι μαθηταὶ τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς οἱ πλεῖστοι ἐξ ἰδίων διατηρούμενοι, τινὲς δὲ καὶ ἐκ κληροδοτημάτων ζῶσι μετὰ μεγίστης οἰκονομίας καὶ σκληραγωγίας ὑπομένουσι τὰ πάντα ἐκ τῆς κατὰ πᾶν ἔτος ἀποφοιτήσεως καὶ ἐγγραφῆς νέων οἱ ἀπολυόμενοι ἐπληθύνθησαν ὅλοι σχεδὸν μετερχόμενοι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα πανταχοῦ τῆς Τουρκίας. Ἐκ τῆς πληθύος δὲ ταύτης καὶ τῆς παραγνωρίσεως τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἑαυτοὺς ἐξευτέλισαν καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα κατέστησαν ἐπονειδιστὸν μόλις ὀλίγοι κατώρθωσαν νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι δι' αὐτοῦ δὲν πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν εὐκόλον, οὐδὲ προάγονται παντάπασι, καὶ ὅτι δύνανται νὰ μετέλθωσι καὶ ἄλλο ἐπάγγελμα ἐπιτυχέστερον καὶ ἀνετώτερον ἂφοῦ δ' ἄπαξ ἀπεφάσισαν νὰ μετέλθωσι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ μετέρχονται ἔπρεπε νὰ μὴ ἀρκῶνται εἰς ὅσα ἐν τῷ Γυμνασίῳ ἤκουσαν ἢ ἔμαθον, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶσι νὰ αὐξάνωσι τὰς γνώσεις των δίδοντες προσοχὴν περισσοτέραν εἰς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. — Κατὰ πᾶσαν πενταετίαν δέκα μαθηταὶ οἱ πτωχότεροι (;) μεταβαίνουν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ριζάρειον σχολὴν κατὰ τὴν διαθήκην τῶν ἐκ Μανδενδρίου Ριζάρων ὀλίγιστοι τούτων ἀπολυόμενοι προχειρίζονται τὸ μέγα τοῦ ἱερέως σχῆμα ἐνὸς τούτου ἢ πατρὸς ἀνάγκη ἔχει καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ πρόθεσις τῶν ἰδρυτῶν καὶ συντηρητῶν τῆς σχολῆς. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος Γυμνάσια καὶ εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πολλοὶ προσέρχονται ἵνα ἀποπερατώσωσι τὰς σπουδὰς των σπουδάζοντες ἐπιστήμην τινα· πολλοὶ δ' ἐπιστήμονες, φιλόλογοι, ἱατροὶ, νομικοὶ, θεολόγοι, δημοσιογράφοι ἐξῆλθον καὶ διαμένουσι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, Τουρκίας κτλ. καὶ ἐξέρχονται. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀρρένων.

Ἄλλὰ καὶ τῶν θηλέων τὴν ἐκπαιδεύσιν ἤρχισαν πρὸ τινῶν ἐτῶν νὰ ἐπιδιώκωσιν οἱ καλοὶ Ζαγορίσιοι. Εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα μαθαίνουν τὰ κοράσια των τὰ πρῶτα γράμματα· μόνον δὲ τὸ Μανδενδριον ἔχει ἰδιαιτέρον Παρθενγωγεῖον, ἐνθα μαθαίνουν καὶ ὀλίγα χειροτεχνήματα· εἰς τοῦτο στέλλουσι τὰ κοράσια των καὶ τινες τῶν κατοίκων τῶν πλησίων κωμῶν. Ἄλλὰ καὶ ἕκαστον χωρίον ὑπάρχουσιν ἐν εἴδει σχολεῖων

ιδιωτικῶν οἰκίαι, ἐν αἷς μαθαίνουν τὴν ῥαπτικήν· ἐν δὲ τῇ ἰδίᾳ των οἰκίᾳ ἐξασκοῦνται ὀδηγούμενα ὑπὸ τῆς μητρὸς τὰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας ὀλίγον ἢλικιωθὲν τὸ κοράσιον παρακολουθεῖ τὴν μητέρα του εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας.

Τοιαύτη τις οὖσα συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγορίου.
(ἀκολουθεῖ.)

Γ. ΧΡ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

Ὁ ἀρχαῖος διδάσκαλος Λεόντιος Ἀναστασιάδης, ὁ ἐξήκοντα σχεδὸν ἔτη διδάξας εὐδοκίμωντα τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν, εἰς τῶν ὀλιγίστων περιλειφθέντων ἑλληνοστῶν, ὁ πασίγνωστος εἰς τὸ κοινὸν διὰ τὴν εὐσέβειάν του, διὰ τὸ φερέπον καὶ τὸν ζῆλόν του ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, μετήλλαξε τὸν βίον τῇ 13 ἔ. μ. εἰς ἠλικίαν 75 ἐτῶν, καὶ ἐκπεθεύθη τῇ 14 μετὰ τῆς ἐφειλομένης εἰς τοὺς τοιοῦτους εὐεργέτας τῆς νεολαίας τιμῆς.

Ὁ μακαρίτης, γέννημα τοῦ Βυζαντίου, ἀπὸ τῆς προσήγου αὐτοῦ ἠλικίας ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὸν διδασκαλικὸν βίον. Ἐκπαιδεύθηκε ὑπὸ τὸν μακαρίτην Δωρόθεον καὶ ἄλλους ἐκ τῶν τότε κοινωφελῶν διδασκάλων οὐ μόνον τὰ καλούμενα ἐγκύκλια μαθήματα, ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμας τὰς ὁποίας καὶ νὰ διδάσκῃ ἠδύνατο κατὰ τὸ τότε σύστημα, ἐξελέχθη διδάσκαλος εἰς οἶκους ἀρχόντων, ἰδίως εἰς τοῦ Νέγρη καὶ Ἰακώβου Ρίζου Νερούλου· οἱ δὲ μαθηταὶ του ἠδύνατο νὰ ἀμιλλῶνται πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ τότε ἀκμάζοντος Γ. Αἰνιάνου. Ἐκεῖ ἐξέμαθε καὶ τὴν Γαλλικὴν, καὶ τοὺς ἐνδόξους συγγραφεῖς αὐτῆς διήλθεν, ὥστε καὶ ἐδίδαξεν ὕστερον ἐν Ναυπλίῳ.

Ὅτε δὲ ὁ Ἱ. Ρίζος μετέβη εἰς Ἰάσιον ὡς ὑπουργὸς παρὰ τῷ ἡγεμόνι Μιχ. Σούτσῳ, συμπαρέλαβε καὶ τὸν Λεόντιον, τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη καὶ ὡς γραμματεῖα τοῦ ὑπουργείου του.

Μετὰ δὲ τὸν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν σκορπισμὸν τῶν ἐκεῖθεν, κατέφυγεν ὁ Λεόντιος ὡς καὶ ἄλλοι πλεῖστοι Ἕλληνες εἰς τὰς ὁμόρους Αὐστριακὰς χώρας, καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἦλθεν ἐπὶ Κυβερνήτου εἰς Αἴγινα. Κατὰ σύστασιν δὲ τοῦ ἐκτιμῶντος αὐτὸν Ἱ. Ρίζου, ὑπουργοῦ τότε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, προσεκλήθη κατ' ἀρχὰς τοῦ 1834 νὰ διευθύνῃ τὸ ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κυ-

βερνήτου συσταθὲν σχολεῖον, τὸ ὀνομασθὲν καὶ ἐκεῖνο Κεντρικὸν ὡς τὸ τῆς Αἰγίνης, καὶ ἰδρυθὲν εἰς τὸ παλαιὸν Βουλευτικὸν. Ὅτε δὲ μετὰ τὰς λυπηρὰς σκηνὰς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἐν Ἄργεϊ ῥῆξιν ἢ συνέλευσις περιορισθεῖσα εἰς Ναύπλιον κατέλαβε τὸ Βουλευτικὸν, τότε καὶ ὁ Λεόντιος μετὰ τῶν μαθητῶν μεταθὰς παρεδίδεν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ χορηγία ἢ παρὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῆς Ναυπλιακῆς κοινότητος ὀρισθεῖσα ἔπαυσε διὰ τὰς τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίας, ἤναγκάσθη ὁ Λεόντιος νὰ διδάσκῃ τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς ἰδιωτικῶς ἐπὶ μετρωτάτῳ μισθῷ μέχρις εἴκοσι καὶ δεκαπέντε γρασίων κατὰ μῆνα.

Εἰς τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο διδακτῆριον ἔμεινε μέχρις οὐ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1833 ἢ Ἀντιβασιλεία κατέστησεν εἰς Ναύπλιον Γυμνάσιον καὶ ἑλλ. σχολεῖον, ὅπου ὑποδέεστερον τῆς ἀξίας αὐτοῦ διορισθεὶς ὁ Λεόντιος μετὰ τοῦ νῦν ἰδιωτεύοντος Κ. Γκινάκα, ἀνέλαβον ὁ μὲν τὰς γυμνασιακὰς τάξεις ὁ δὲ τὰς τοῦ ἑλλ. σχολεῖου, διδάσκοντες πλὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ δευτερεύοντά τινα μαθήματα. Τοῦτο δὲ, διότι οἱ διορισθέντες ἑλληνισταὶ τοῦ γυμνασίου, ὁ νῦν παρ' ἡμῖν διαπρέπων Κ. Ἀσώπιος καὶ ὁ μακαρίτης Βενθύλος, παρητήθησαν, ὁ μὲν εὐθὺς, διότι διαρίσθη εἰς ταπεινοτέραν θέσιν καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτηθῇ, ὁ δὲ μετ' ὀλίγον, διότι ἰδὼν τὰ μαθήματα τοῦ Λεοντίου προέλαβε νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀναγνωρίζων ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἢ ἐπὶ Κυβερνήτου Αἴγινα.

Κατὰ δὲ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1835 ἢ Ἀντιβασιλεία, εἰς τὰς παρχμονὰς ἡδὴ τῆς παύσεώς της, συστήσασα τὰ κατὰ νομοὺς ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τρία γυμνάσια, τὸ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Σύρου, προσέβησεν ἐπαξίως Γυμνασιάρχην τὸν τέως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου διδάσκαλον Λεόντιον. Σῶζεται ἔτι εἰς τὴν μνήμην τινῶν ἐπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντων ἐκ τῶν τότε μαθητῶν ἢ εὐποιῶν τοῦ Λεοντίου, βοηθοῦντος καὶ ὕλικῶς τοὺς ἐνδεεῖς καὶ φιλοπόνους ἐνθυμοῦνται δὲ μετὰ πόθου καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ναυπλιέων τὸν πατρικὸν τρόπον καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ πέντε ἔτη οἱ Καθηγηταί, τυφλὰ ὄργανα βραδουργίας γινόμενοι, ὠνειρεύοντο τὴν ἐνθρόνισιν ἑτέρου γυμνασιάρχου, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ εὐρωσιν ἐλλείψεις εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Λεοντίου ἐζήτουν νὰ καταδείξωσι διοικητικὰς αὐτοῦ ἐλλείψεις, καὶ οὕτω καταβωδόντες συ-

νετέλουσιν εἰς τὴν παράλυσιν τοῦ Γυμνασίου, ἐνίσχυόμενοι καὶ ὑπὸ τινῶν ἐξωθεν ἵνα μισθοδοτῶνται μὴ διδάσκοντες, τότε ὁ Λεόντιος ἀποδύσασα τῆσας παρητήθη τῆς γυμνασιαρχίας ὑπὲρ τοῦ Γερμανοῦ Ἀνσέλμου, ὅστις ἀπεδείχθη ἔχων νοῦν διοικητικόν, καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν τῶν καταβωδόντων ἐτίμησε τὸν καθηγητὴν Λεόντιον, ἀναγνωρίσας τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ Ἀνσέλμου διοικήσας πάλιν προσωρινῶς τὸ γυμνάσιον, μετέβη μετὰ τὴν Σεπτεμβριανὴν μεταπολίτευσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις διδασκαλεῖον, ὅπου ἐδίδαξε μέχρις οὗ, συγκροτηθέντος τοῦ Ἑ. γυμνασίου κατὰ τὸ 1852, μεταταθεὶς διετέλεσε διδάσκων ἕως τέλους ζωῆς, ἀποποιηθεὶς καὶ τὴν γυμνασιαρχίαν, προταθεῖσεν αὐτῷ παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ Κ. Ζακμῆ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ μακαρίτου Ν. Χορτάκη.

Παραλείπομεν τὴν ποθουμένην αὐτοῦ διδασκαλίαν εἰς τὴν Ριζάρειον σχολὴν καὶ εἰς τὸ ἑλλ. ἑκπαιδευτήριον, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν πάντων σχεδὸν τῶν ἰδιωτικῶς ἐπιθυμούντων νὰ διδασκῶσιν, οἵτινες πρὸς αὐτὸν πρώτιστα ἀπετίνοντο διὰ τὴν ἑλλ. γλῶσσαν, ἀκάματον ὄντα εἰς τὰς παραδόσεις.

Εἶναι ἄξιον περιεργείας, ὅτι τινὲς εὐφρεῖς ἐμυκτηρίζον τὸ ἐπὶ Λεοντίου ἀκμάζον Ναυπλιακὸν γυμνάσιον, ὀνομάζοντες σκουριασμένα τὰ ἑλληνικά του καὶ ὅμως ἐπειτα ἤναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις πολλάκις προτιμηθέντος Λεοντίου, τοῦ ὁποῖου οἱ μαθηταὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του κ. Ἀσωπίου ἀμελῶς ἠεροῶντο τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ φιλολογικῶν, λέγοντες ὅτι ἤκουσαν μέρος αὐτῶν εἰς Ναύπλιον ἵκανὸν δὲ τεκμήριον προτιμήσεως τοῦ σκουριασμένου Λεοντίου ὑπῆρξεν ἡ πρόσκλησις αὐτοῦ παρὰ τοῦ κ. Γρ. Παπαδοπούλου κατὰ τὸ 1851, θέλοντος νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀρτισυστάτου ἐκπαιδευτηρίου ὡς πρὸς τὴν ἑλλ. γλῶσσαν, εἰς τὴν νῦν χαλαρὰν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἀφίνει σήμερον μέγα κενὸν τοῦ Λεοντίου ὁ θάνατος ἐν Ἑλλάδι. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴν κ. Φίλιππον (ὅστις καὶ αὐτὸς ὑπὸ σκουριασμένου ἐξεπαιδεύθη τὸν μακαρίτην Γρ. Κωνσταντῶν), δυνάμεθα ἐλευθέρως νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ Λεόντιος ἦτον ὁ κορυφαῖος τῶν καθ' ἡμᾶς ἑλληνοστῶν διδασκάλων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποῖου ἀγνοοῦμεν ἂν ἔχωμεν ἔτι δύνῃ ἢ τὸ πολὺ τρεῖς ἑλληνοστῆς δυναμένους καὶ νὰ γράφωσι προχειρῶς ὡς ἔγραψεν ὁ μακαρίτης τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν γλῶσσαν.

Πόσον δὲ ἦσαν αἱ ἰδέαι του σκουριασμένοι, μαρτυρεῖ ὅλον τὸ εὐπαιδευτον κοινόν, ὅλοι οἱ ἀκροασθέντες αὐτὸν διδάσκαλοι καὶ μαθηταί, μαρτυρεῖ καὶ ἡ τρις ἐκδοθεῖσα Ῥωμαϊκὴ ἱστορία του, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς μεταφράσας ἐκ τῆς τοῦ Γολδσμιθ γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐπλήξην ἐπειτα καὶ ἐκόσμησε με σημειώσεις· ἐτι δὲ ἡ στοιχειώδης γραμματικὴ του, καὶ αἱ σημειώσεις εἰς τὸν Σοφοκλέους Φιλοκτήτην.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος, τοῦ ὁποῦ τοῦ λείψανον προέπεμψαν εἰς τὸν ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς τὸ πολυάνδριον οἱ καθηγηταὶ ἀμφοτέρων τῶν γυμνασίων καὶ τινες τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν τεσσάρων ἐλληνικῶν καὶ τινῶν ἰδιωτικῶν σχολείων μετὰ πάντων τῶν μαθητῶν, καὶ πολυάριθμοι ἐκλεκτοὶ πολῖται, ἐν οἷς διεκρίθησαν οἱ ὑπάρχοντες πάλαι μαθηταὶ του. Τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἑλλ. σχολεῖα ἐκλείσθησαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ ἑ γυμνάσιον καὶ τὴν ὑστεραίαν. Ἐπικήδειον ἔπαινον τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ μακαρίτου ἀπήγγειλεν ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Κ. Ῥομπότης, πάλαι μαθητεύσας παρ' αὐτῷ ὁ δὲ παλαιὸς αὐτοῦ φίλος καὶ πρῶτος συνδιδάσκαλος κ. Γκινάκας ἀνέγνωσε λόγον συγκινητικὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν συντεταγμένον· ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου εὐδοκίμησεν ἀπαγγείλας λόγον ὁ ἐπιμελέστατος νέος Μ. Καραβοκυρὸς Καλύμνιος, πρῶτον μαθητὴς τοῦ γυμνασίου καὶ νῦν φοιτῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σύμπτωση τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ μακαρίτου Λεοντίου κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ πρώτου διδασκαλικοῦ διορισμοῦ του, 14 Δεκεμβρίου.

Ὁ δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν φίλος τοῦ μακαρίτου καὶ κάλλιστα ἐκτιμῶν τὴν παιδείαν αὐτοῦ, ὁ ἐντίμως μὲν πολλάκις μετασχὼν τῆς πολιτείας, εὐδοκιμώτατος δὲ θεράπων εἶπερ τις καὶ ἄλλος τῆς ἐλληνικῆς μουσῆς κ. Μιχ. Σχινᾶς, ἐποίησεν αὐθημερὸν τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον ἠρωελεγεῖον:

Ὦδε Λεόντιος ὁ Ἀναστασιᾶδης ἐκέκρυπτο
σώματι· ψυχὴ δ' αὐτῷ παμφάνωσα μένει.
Τοῖην γὰρ μνήμην ἐνένη' ἀρετῆς ἕο πάσης,
παίδεσιν Ἑλλήνων ἐμμουσοτροφῶν

Καί κε τις εἴπησιν θαλερὰ προτὶ δάκρυα εἰδῶν
«οὐ πολέων ὑπ' ὄμων ἠρεῖδοντο! φρένες! οὐ
εἰ νεώτεροι διδάσκαλοι τῆς νεολαίας! εἶδετε τοὺς
πολυάριθμους πολίτας πάσης τάξεως συνελθόντας
αὐθορμήτους εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μακαρίτου Λεοντίου; ὑπῆρξαν οἱ πλεῖστοι μαθηταὶ του· τίς τοὺς

συνεκάλεσεν; οὐδεὶς ἄλλος παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν αἶσθημα. Βλέπετε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ πραγματικῶς ἀφελῆσαντες, οἱ μὴ ἐμπορευόμενοι τὰς ὥρας προστόχου διδασκαλίας, ἀντισταθμίζοντες αὐτὰς πρὸς τὰ νομίσματα καὶ τὰς εὐνοίας, τιμῶνται καὶ μετὰ θάνατον;

Ὡ νεοὶ τῆς Ἑλλάδος! ὅσοι ἐγνωρίσατε καὶ ἐξετιμήσατε τὴν ἐλληνικωτάτην παιδείαν, τὸν πρῶτον χαρακτῆρα, καὶ τὴν περὶ τὰ πατρία ἱερά γνῶσιν καὶ εὐλάβειαν τοῦ διδασκάλου σας Λεοντίου, μαρτυρήσατε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμήλικας καὶ νεωτέρους σας τὴν πρὸς τοιοῦτους διδασκάλους τιμὴν, καὶ προτρέψατε ἀλλήλους εἰς μίμησιν αὐτοῦ. Καὶ ὅσοι μέλλετε νὰ ἀσπασθῆτε τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἐνθυμηθῆτε ὅτι εὐσυνειδήτως ἀσκούμενον δὲν εἶναι δυσχερὲς, δὲν εἶναι ἀχάριστον, ἀλλ' ἔχει καρπὸς, ἔχει ἀμοιβήν, τὴν μνήμην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μεταγενεστέρων. Εἴθε ἡ μνήμη τοῦ διδασκάλου Λεοντίου νὰ σας ἐνθαρρύνῃ εἰς τὸ διδασκαλικὸν σας στάδιον!

Χαῖρε, ὦ χρηστὲ Λεόντιε, χαῖρε διδάσκαλε τούτων διδασκάλων! εἴη σου αἰωνία ἡ μνήμη!

Εἰς τῶν μαθητῶν τοῦ Λεοντίου.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς τὰ χερσὶ κτῆτα τῆς.

Σᾶς ἔχω δῶρον προσφιλές, ἐγὼ, ἐγὼ σᾶς ἔχω,
Καὶ εἰς ἐμεῖ σᾶς ἔδωκεν ἡ χεὶρ ἡ λατρευμένη!
Ἐγὼ, ἐγὼ μὲ δάκρυα εὐφρόσυνα σᾶς βρέξω—
Ὡ, πῶς, ὦ πῶς σᾶς ἀγαπῶ δύας ἠγαπημένη!
Εὐδῶδη ἔτι καὶ θερμὰ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς εἴθε,
Καὶ ἀπὸ στῆθος ἔμπλεον ψυχῆς θεοποιεῖσθε . . .

Τώρα νὰ θλίβω δύναμαι ἀπὸ μακρὰν ἀκόμα
τὴν χεῖρα, ἥτις ἀρωμα παρθενικὸν ἀφρίζει!
Ἀκόμη καὶ νὰ τὴν φιλῶ τὸ ἀδολὸν μου στόμα,
Εὐδαιμονία ἦν ποτὲ δὲν μ' ἔδωκεν Ἐκείνη.
Ἦδη δὲν βλέπω ἄλλο τι, δὲν διακρίνω πλέον,
Δὲν βλέπω παρὰ μόνον σᾶς, ὦ ζευγὸς μου ὄραϊον!

Τί νὰ μοὶ εἰδῶν; εἰς ἐσώρευον ἐμπρός μου,
Ὅ, τι ἰσχύει ἄγγελον Θεοῦ νὰ διελείσθῃ,
Ἄν θλους μοὶ ἐχάριζον τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου,
Ἡ χεὶρ μου δὲν σᾶς ἠλλαζεν καὶ δὲν σᾶς ἀνταλλάσσει.
Ναί· μὰ ὅτι ἐψάυατε τοσοῦτον ἤδη χρόνον,
Μ' ἐκείνην μόνον δύναμαι νὰ σᾶς ἀλλάξω μόνον!

Σεῖς εἴθετε τὸ ἐνέχυρον τῆς νέας τῆς καρδίας·
Υπόσχεσις σιωπηλὴ ὅτι θὰ ἔλθῃ ὥρα,
Νὰ λάβω καὶ τὴν χεῖρά τῆς, τὴν χεῖρα τῆς Μαρίας,
Ὡς ἔχω τὴν καρδίαν τῆς καὶ τὴν ψυχὴν τῆς τώρα . . .
τὴν ἔχω· δὲν μὲ ἀπατᾷ γλυκεῖα πλάνης μέθη·
Αὐτὴ δὲν ψεύδεται ποτὲ καὶ μοὶ τὸ ὑποσχέθη!

(1862) ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΤΗΣ ΧΡΥΣΑΛΛΙΔΟΣ ΤΟΜΩ.

ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΑ.

Γραφικὴ 20.
Εἰκὼν Σ. Πρῶσαλέντη, ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας 233.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Ψήφισμα τοῦ δήμου Αἰζωνέων 148.
Τὸ Θεοσεῖον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως ὑπὸ Α. Ροσίου 654. 675. 693.
Ἀναγραφή ταμιακὴ ἀνέκδοτος 710.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῶν ἐκ Γενούης Ἰουστινιανῶν 2.
Περὶ τῆς ὕλης ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραψον οἱ παλαιοὶ 49.

Ὁ θρύλος ὁ περὶ τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου 209. 244 265.

Περὶ τελέσεως τοῦ γάμου παρ' Ἑλλήσι 289. 336.

Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ ἔτους 1824. 364. 398.

Ἱστορία τῆς Κερκύρας 433. 553.

Ἡ ἀγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως 449. 484. 513. 545.

Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων 585.

Ἡ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν διαθήκη Μωάμεθ τοῦ προφήτου καὶ τὸ Κάτη σερίφιον τοῦ σουλτάνου Σελῆμ 609.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μήλου 633.

Ἰωσήφ Νάξης, ὁ βασιλεὺς τῆς Νάξου καὶ τῶν Κυκλάδων 657.

Ἡ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπανάστασις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς 689.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος 697.

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ.

Περὶ αὐτομάτου γεννήσεως 33. 65.

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις Ἀθηνῶν 88.

Περὶ Ἰριδος καὶ τῆς ἀνκλύσεως τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος 558.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΙ.

Περὶ Δωδώνης 161. — Περὶ Ζαγορίου 706.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

Λεονάρδος Φιλαρὰς ὁ Ἀθηναῖος 97.

Ι. Β. Σουλγίγι καὶ τὸ ὄρολόγιον τοῦ Στρασβούργου 447.

Φραγκίσκος Μοροζίνης ὁ Πελοποννησιακὸς 438. 464.

Ἀλέξανδρος Μυροκοροδάτος ὁ ἐξ ἀποβρήτων 493.

Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου 225. 257. 297.

Σέργιος Διοκλητιανὸς 341.

Ἰάκωβος Μάγισερ 370.

Ὁ ἀρκατωλὸς Κωσταντάρης 385. 417.

Ὁ μαῦρος ἀστρονόμος ἡ ὁ Βενιαμὴν Βαννέκερ 460.

Λουδοβίκος Ἀριστότας 556.

Γεώργιος ὁ Σχολάριος 577.

Φενιμόρος Κούπερ 642.

Ὁ Βλαδίκαυς τοῦ Μαυροβουνίου. 723

Λεόντιος Ἀναστασιᾶδης. 732

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

Μετὰφρασις τοῦ Β'. Εἰδύλλιον τοῦ Θεοκρίτου, ἡ Φαρμακείτρια 16.

Ὄνειρον (1823) 17.

Ἡ καταστροφή τῶν Ψατρῶν (Κατὰ μίμησιν τοῦ Τυρταίου 51.

Ὁ Ταῦρος τοῦ Φαλάριδος 80.

Μὴ μελαγχόλει 80.

Σερβικά ἄσματα. Τῆς πρωτοχρονιάς, γαμήλια ἄσματα, ἄλλα διάφορα 109.

Ἄσματα Κυπριακὰ ἀνέκδοτα 150. 429.

Ἡ 25 Μαρτίου 181.

Σερβικά ἄσματα, 242. 244.

Ἐλεγεία ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Δημ. Π. Βράιλα Ἀρμένη 272.

Ἡ πρώτη τοῦ Μαῖου 273.

Ἡ νύμφη Ἠχὼ καὶ ὁ Νάρκισσος, εἰδύλλιον 303.

Εἰς στιχομυθίαν κυρίαν 406.

Θεοκρίτου εἰδύλλιον ΙΑ' Κύκλωψ 406.

Ἡ περιδιάβασις 466. — Ἠθὸς 499.

Ὄνος καὶ κύων. Μῦθος 568.

Ὁ Διγενὴς καὶ ὁ Χάρος, ἄσμα κυπριακὸν 597.

Ὁ νεκρὸς ἱππότης (κατὰ τὸ Δαρικόν) 653.

Μυρολόγια Μανιάτικα. Μυρολόγιον τῆς Παρασκευῆς. Μυρολόγιον τοῦ Γεώργιου 656.

Ἡ Λυδία 674. — Εἰς τὰ χερσὶ κτῆτα τῆς. 734

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

Πραγματεία περὶ Δωδώνης ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ 5. 41.

Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου ἢ ἱστορία Ἀμφίσσης, Ναυπάκτου, Γαλαξειδίου, Λοιδωρικίου καὶ τῶν περιχώρων ὑπὸ Κ. Σάθα 68.

Κάτοπτρον τῆς κοινωνίας ὑπὸ Ι. Ν. Λεβαδέως 416.

Αἱ γυναῖκες ὑπὸ γυναικὸς ὑπὸ Δώρας Ἰστριάδος 446.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου ὑπὸ Δ. Σιγούρου. 149.

Λεξικὸν τῶν συνωνύμων τῆς γαλλικῆς γλώσσης ὑπὸ Ι. Καρασούτσα 183.

Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς. Δημοσθένους ὁ περὶ στεφάνου μεταφρασθεὶς ὑπὸ Χ. Παμπούκη 183.

Monete inedite dei gran Maestri dell'ordine di S. Giovanni di Gerusalemme in Rodi, diehiarate da P. Lambros 237.

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων. Τόμος Β'. βιβλίον Η', ὑπὸ Κ. Παπαβήρηγοπούλου Ῥωμαϊκὴ κυριαρχία 372.

Πνεῦμα τῆς θρησκείας ὑπὸ Ι. Ν. Λεβαδέως 434.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἐμπορίου ὑπὸ Ι. Σκαλτσούνη 493.

Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διεργμένων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ὑπὸ Ἐπαμ. Σταματιᾶδου 531.

Ἡ Κόλασις τοῦ Δάντου ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Π. Βεργωτῆ 567.

Προφητικὸν ἡμερολόγιον Κορομηλά τοῦ 1866 ἔτους. 567.

Παναγ. Σούτσου μῦθοι ἔμμετροι ἐν παραθέσει πρὸς τοὺς τοῦ Αἰσώπου 599.

Τὰ κατὰ τὸν αἰδίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον ἔ. 654.

Ἐγχειρίδιον συστηματικῆς ἀνατομίας τοῦ ἀνθρώπου βιβλίον πρῶτον ὑπὸ Π. Ἰωάννου 652.

Περὶ Θράκης, λόγος Βλασίου Γ. Σκορδέλη 653.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Περιήγησις εἰς Μάκκων καὶ Μεδίαν 24.

Ἡ αὐλὴ τῆς Δαχομέης 46.

Τοποθεσίαι Δανικαί 74.

Περιοδεία τοῦ Κ. J. J. Ampère εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 441, 444, 476.

Ὅποια τις εἶναι ἡ Ἀμερικὴ ἢ περιήγησις τοῦ Μαρκέλλου Μπονὸν 518, 549, 591, 626, 635, 662.

Ἀναμνήσεις περιοδείας 644.

Ἡ πανήγυρις τοῦ Σέιτ Ἐλ Μπέτεβη ἐν Τάντζ της Αἰγύπτου 668.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ὁ μυστηριώδης θάλαμος 42.

Τὸ λάθος 36.

Ἡ ἐξοικονόμησις τοῦ ἐπιουσίου 50.

Οὐρβίνος ὁ ἰατρός 70, 444.

Τύχησεῦνοια καὶ δυσμένεια 134, 199, 240, 274.

Δύο Ἕλληνες εἰς τὰ λουτρά τοῦ Βάδεμ της Βιέννης 230, 264, 293, 332, 357.

Χορὸς μετημφισμένων 388.

Τὸ ἀλέθριον ἀγαλμα. Καλλιτεχνικὴ παράδοσις. 404.

Ὁ στεφανωθεὶς μουσικὸς 449, 454, 488, 564.

Τὸ ἐνδυμα τοῦ μακαρίτου 464.

Πυρομανία ὁ Κασαβέκκις 468.

Τὰ βόδια τοῦ κοιμητηρίου 496.

Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι ἐνὸς φιλολόγου 532.

Ἡ ἐρυθρὰ ταινία 604, 615.

Ἡ διπλὴ καταστροφὴ 647, 703.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

Οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰηοῦ 25,

Ἡ ἔπαυλις τῆς Ὀζεραίης 57, 89, 121, 153, 185, 217, 249, 281, 313, 345, 377, 409.

Ἡ Δεσποσύνη δὲ Μαλεπερ 444, 444, 473, 505, 537, 569, 606.

Ὁ τελευταῖος τῶν Μοϊκανῶν, μυθιστόρημα τοῦ Φενιμόρου Κούπερ ἐξεδόθη ἐν ἰδίῳ παραρτήματι ἀπὸ σελ. 1—80.—

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἡ Κ. Ῥίστορη καὶ ἡ Μήδεια τοῦ Κ. Lagouvé 52, 81.

Περὶ βιβλιοθηκῶν 83.

Εὐτυχία καὶ δυστυχία 86.

Περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ συλλόγων 106.

Ἡ ἀνταλικὴ σχολὴ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ της Περουπόλεως 119.

Ἐμβλήματα καὶ θρησκευτικὰ σύμβολα 120.

Αἱ γυναῖκες ὡς διπλωμάται 129, 170.

Περὶ χρήσεως καὶ καταχρήσεως τῶν γυναικείων

στηθοδέσμων 154.

Ἀνέκδοτον σιγίλιον τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων 197.

Ἐπιστολαὶ Οὐγίου Φοσκόλου 204.

Ὁ φλύαρος 206.

Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ 207.

Τελευταῖαι λέξεις περιφθόνων ἀνδρῶν 213.

Περὶ organicisme ἐπιστολὴ 235.

Ἐπιστολὴ Σ. Δ. Βυζαντίου ἐπὶ τοῦ περὶ Ἀλ. Μαυροκορδάτου ἄρθρου 243.

Ἐπιστολὴ Ἐπ. Σταματιάδου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου 270.

Πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Γορίνη. 271.

Περὶ συσχυθείας 279.

Τὰ δημοτικὰ ἄσματα μας. 302.

Περὶ τῶν εἰς Μαγνησίον παρὰ τῇ Λευκάδι ἀνακαλυφθεισῶν ἐξαίρετου ποιότητος καὶ διαστάσεων λιθογραφικῶν πλακῶν 304.

Κρίσις τοῦ Βουτσιναίου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ γενομένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ τῇ 9 Μαΐου 1865. 306, 321, 364, 402.

Περὶ τῆς νῦν ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύσεως 353.

Στατιστικὴ Κερκύρας 373.

Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῷ Ἀρακακίῳ Παρθενωγωγείῳ τῆς Φιλελευθεριατικῆς Ἑταιρίας ἐνιαυσίων ἐξετάσεων, ἀναγνωσθεῖσα τῇ 20 Ἰουνίου 1865. 393.

Μία σκέψις μου τῆς 16 Ἰουνίου 1865. 428.

Περὶ ὄρκου 437.

Ἐπινοήσεις, ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις 499.

Συνοπτικὴ ἔκθεσις Κ. Σάβα περὶ τῆς εἰς Ζάκυνθον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα παλαιογραφικῆς ἀποστολῆς του. 523.

Διαθήκη Δημητρίου Χαριτοπούλου 524.

Ἔρως καὶ ψυχὴ 526.

Ἡ ἐφημεριδογραφία ἐν Ῥωσσίᾳ. 527.

Ὁ τύπος ἐν Κίνζ. 605.

Περὶ βαμβάκοπυρίτιδος 622.

Ἐπιστολὴ ἐξ Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου Μισισσιππῆ. 623.

Γράμμα ἀνέκδοτον Νάξου. 624.

Ἐπιστολὴ Π. Χιώτη περὶ χειρογράφων. 643.

Ἀντιπαρατηρήσεις εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κ. Χιώτη παρατηρήσεις 667.

Τ.νὰ περὶ σπόγγων καὶ τῆς λευκάνσεως αὐτῶν. 678.

Περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς νήσου Κυθήρων 679.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ.

Ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῶν Κινέζων. 77.

Θρησκευτικὰ Ἰαπώνων 79.

Ἡ λατρεία τῶν ὄφρων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις 425.

ΜΩΣΑΪΚΟΝ γνομικὰ καὶ ἀποφθέγματα 183. 536.

Αἰνίγματα 120. 216. 248. 280. 312. 344. 408. 440. 472. 568.

ΠΟΙΚΙΛΑ 87. 184. 214. 280. 344. 374. 407. 438. 470. 536. 679. 742.

Ἐπιφυλλίς. Τὸ ἅγιον Πάσχα 215.

Ἐπιστολὴ ἐκ Πειραιῶς 502.